

»59. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2025«

dr. PAVEL TURNER

Raziskovalno področje: ZGODOVINA

Raziskovalna naloga

Avtorica: Uma Kralj

Mentor: Toni Klis, prof.

Šola: II. gimnazija Maribor

Maribor, februar 2025

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju, ki me je pri raziskovanju spodbujal in me usmerjal po pravi poti.

*Iskrena hvala vsem zaposlenim v Pokrajinskem arhivu Maribor, ki so mi pomagali pri iskanju
in skeniranju gradiva.*

Zahvala zaposlenim v Univerzitetni knjižnici Maribor in dr. Vlasti Stavbar.

POVZETEK

Ali veste, kaj je pravi čar raziskovanja? Ko se odločiš za raziskovanje tako neverjetne osebe, kot je bil dr. Pavel Turner, ki raziskovalce in nas, radovedneže, še 100 let po njegovi smrti navdihuje.

Dr. Pavel Turner je bil vzgojitelj, publicist in mecen, rojen 21. januarja 1842 v Planici nad Framom. Šolal se je v Framu, Mariboru in Reki, od leta 1865 pa vse do leta 1903 je večinoma bival in deloval v tujini. Sprva je kot domači učitelj delal v Angliji, potem pa ga je njegova življenjska pot odpeljala v Budimpešto, kjer je prav tako služboval kot domači učitelj. Leta 1903 se je vrnil domov in do konca svojega življenja bival v Krčevini pod Kalvarijo.

Namen raziskovalne naloge je, da bi po pregledu literature različnih avtorjev njihova dela povezala v skupno celoto ter da bi ob preučevanju arhivskega gradiva našla nekaj, kar o njem do sedaj še ni bilo znano.

Raziskovanja sem pričela s hitrim pregledom spletnih virov, čemur je sledil temeljit pregled književnih virov in čitalniškega gradiva o Turnerju, ki ga ponuja Univerzitetna knjižnica Maribor. Pregledala sem tudi arhivsko gradivo v Pokrajinskem arhivu Maribor, kjer sem našla pomembno korespondenco med dr. Pavlom Turnerjem in Lavoslavom Gregorcem, ki do sedaj še ni bila omenjena.

Ključne besede: dr. Pavel Turner, Anglija, Budimpešta, Krčevina pod Kalvarijo

ABSTRACT

Do you know what the true magic of research is? It is when you decide to explore an extraordinary individual like dr. Pavel Turner, who continues to inspire researchers and curious minds alike, even a hundred years after his death.

Dr. Pavel Turner was an educator, publicist, and priest, born on January 21, 1842, in Planica nad Fram. He attended schools in Fram, Maribor, and Rijeka, and from 1865 until 1903, he mostly lived and worked abroad. Initially, he worked as a private tutor in England, and later his life journey took him to Budapest, where he also worked as a private tutor. In 1903, he returned home and lived in Krčevina pod Kalvarijo until the end of his life.

The aim of the research paper is to examine the works of various authors, connecting them into a unified whole, and to uncover new insights through the study of archival material that has not been explored before.

My research began with a quick review of online sources, followed by a thorough examination of literary sources and reading materials about Turner available at the University Library of Maribor. I also reviewed archival material at the Pokrajinski arhiv Maribor, where I came across significant correspondence between Dr. Pavel Turner and Lavoslav Gregorec, which has not been mentioned until now.

Keywords: dr. Pavel Turner, England, Budapest, Krčevina pod Kalvarijo

KAZALO VSEBINE

ZAHVALA.....	2
POVZETEK	3
ABSTRACT	4
1. UVOD	7
1.1 Namen in cilji raziskovalne naloge	7
1.2 Metode dela	8
1.3 Raziskovalna vprašanja in hipoteze	8
2. Dr. PAVEL TURNER	9
2.1 Gimnazijska leta	10
2.2 Študijska leta	17
2.3 Vzgojiteljstvo v Budimpešti	23
2.4 Vrnitev domov	27
2.4.1 Vrnitev v Maribor	27
2.4.2 Zgodovinsko društvo v Mariboru	28
2.4.3 Turnerjev sklad za podeljevanje štipendij	30
2.4.4 Turnerjev pogled na književnost	33
2.4.5 Zadnja leta in smrt	34
3. NEZNANO O ZNANEM	36
4. KAJ SE DANES IMENUJE PO NJEM?	40
5. RAZPRAVA	41
5.1 Analiza hipotez in raziskovalnih vprašanj	41
5.2 Nadaljnja raziskovanja	46
6. ZAKLJUČEK	49
7. DRUŽBENA ODGOVORNOST	52
8. VIRI IN LITERATURA	53

KAZALO SLIK

Slika 1: dr. Pavel Turner (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Slika 2: dr. Pavel Turner (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Slika 3: Spričevalo prvega polletja šolskega leta 1863/64 (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Slika 4: Spričevalo drugega polletja šolskega leta 1863/64 (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Slika 5: Zapis, ki je nastal ob Turnerjevi smrti (Vir: Univerzitetna knjižnica Maribor)

Slika 6: dr. Pavel Turner postane častni član Zgodovinskega društva v Mariboru (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Slika 7: Prva stran njegove zadnje oporoke (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Slika 8: Zadnja stran njegove zadnje oporoke (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Slika 9: Smrtovnica (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Slika 10: Prva (desno) in zadnja (levo) stran pisma (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Slika 11: Druga (levo) in tretja (desno) stran pisma (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

1. UVOD

1.1 Namen in cilji raziskovalne naloge

Raziskovalna naloga z naslovom *dr. PAVEL TURNER* se posveča raziskovanju življenja in delovanja vzgojitelja, publicista in mecena dr. Pavla Turnerja.

Dr. Pavel Turner je bil vzgojitelj, publicist in mecen, rojen 21. januarja 1842 v Planici nad Framom. Šolal se je v Framu, Mariboru in Reki, od leta 1865 pa vse do leta 1903 je večinoma bival in deloval v tujini. Sprva je kot domači učitelj delal v Angliji, potem pa ga je njegova življenjska pot odpeljala v Budimpešto, kjer je prav tako služboval kot domači učitelj. Leta 1903 se je vrnil domov in do konca svojega življenja bival v Krčevini pod Kalvarijo.

Namen raziskovalne naloge je, da bi po pregledu literature različnih avtorjev njihova dela povezala v skupno celoto ter, da bi ob preučevanju arhivskega gradiva našla nekaj, kar o njem do sedaj še ni bilo omenjeno.

Da bi raziskovanje potekalo čim bolj sistematično, sem si pred začetkom zastavila cilje, ki so me pri raziskovanju vodili. Želela sem ugotoviti:

- kdo je bil Pavel Turner,
- s čim se je v življenju ukvarjal,
- kakšen pečat je pustil v slovenskem prostoru,
- ali se danes kaj imenuje po njem.

1.2 Metode dela

Raziskovanje sem pričela s hitrim pregledom spletnih virov, čemur je sledil temeljit pregled knjižnih virov, ki sem jih pridobila v Univerzitetni knjižnici Maribor in Mariborski knjižnici. Kasneje sem pregledala čitalniško gradivo o Pavlu Turnerju, ki je v Univerzitetni knjižnici Maribor. Nazadnje sem pregledala arhivsko gradivo o dr. Pavlu Turnerju, ki je hranjeno v Pokrajinskem arhivu Maribor. Med gradivom sem našla pomembno korespondenco med dr. Pavlom Turnerjem in Lavoslavom Gregorcem, ki do sedaj še ni bila omenjena.

1.3 Raziskovalna vprašanja in hipoteze

V raziskovalni nalogi sem si zastavila naslednje hipoteze in raziskovalno vprašanje:

HIPOTEZA 1: Dr. Pavel Turner je sedmi razred gimnazijskega šolanja opravil na reški gimnaziji, saj se je želel izpopolniti v znanju tujih jezikov, predvsem srbohrvaščine.

HIPOTEZA 2: V zapisih je uporabljal psevdonim *Dr. Ahasverus*, saj je želel ostati anonimen.

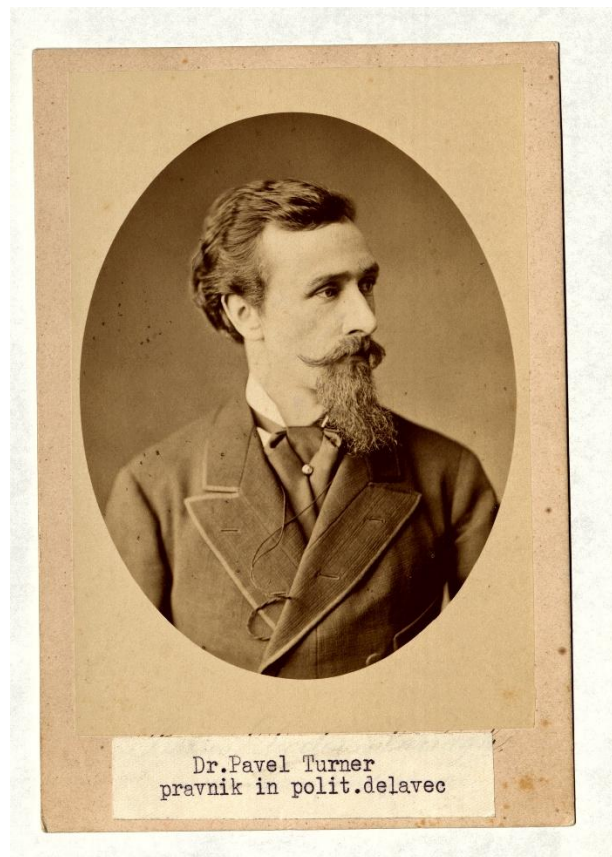
HIPOTEZA 3: Turnerjeve štipendije so bile namenjene le diplomantom Pravne in Filozofske fakultete univerze v Ljubljani, kar je izhajalo iz subjektivne odločitve, in sicer iz tega, da je sam doštudiral tako na pravni kot na filozofski fakulteti (sicer druge univerze).

HIPOTEZA 4: Turner je v katoliško vero prvič podvomil v času gimnazijskih let, s prihodom v Anglijo in stiki s tamkajšnjimi intelektualci pa so se njegovi dvomi še poglobili.

RAZISKOVALNO VPRAŠANJE 1: Od kod izhaja njegov izrazito odklonilen odnos do uživanja alkohola?

2. Dr. PAVEL TURNER

Dr. Pavel Turner je bil vzgojitelj, publicist in mecen, rojen 21. januarja 1842, v Planici nad Framom, v hiši pri Rebernjaku, kar je bila takrat najvišje ležeča kmetija na Pohorju. Iz virov je bilo razvidno, da je bila hišna številka 90. Jožefu Turnerju in Neži Turner, rojeni Terglavčnik, se je rodilo pet otrok. Prvorojenec je bil Pavel Turner, ki je imel še dva mlajša brata in dve mlajši sestri (povzeto po Framsko, 2013).

Slika 1: dr. Pavel Turner
(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

2.1 Gimnazijska leta

Leta 1851 je z devetimi leti začel obiskovati osnovno šolo (triviálko¹) v rojstnem Framu (povzeto po Vovko, 2001). Po uspešno končanih treh razredih osnovne šole se je Turner odločil da bo ostal doma. Po svojih lastnih besedah je »dosegel največje dostojanstvo pohorskega fanta« in postal volar; pasel je vole in z njimi vozil drva in apno, kar ga je tudi fizično okrepilo, saj je bil sicer slaboten in nagnjen k tuberkulozi (povzeto po Framsko, 2013). V tem času se mu je začela iz dneva v dan krepiti želja po vrnitvi v šolske klopi, k čemur je prispevala tudi želja, da bi postal duhovnik. Turner je bil prva leta v šoli zelo pobožen. Šolske maše mu niso zadostovale, zato je hodil molit v cerkev. Pozimi in poleti. Zjutraj in zvečer. Kar pa je zanimivo pa je to, da je Turner v svojih *Spominih* zapisal, da je bila to doba »največje otročje naivnosti«, iz česar lahko sklepamo, da je bil Turner v otroških letih še pred začetkom obiskovanja gimnazije zelo veren (povzeto po Vovko, 2001).

»Ob podpori nadučitelja Franca Domanjka, župnika Mateja Korošaka in kaplana Jurija Oroslava Caf si je Turner po dveh letih priboril nadaljnje šolanje.« (Vovko, 2001, str. 37)

Jurij Oroslav Caf je bil slovenski jezikoslovec, pesnik in duhovnik, ki je Turnerja krstil, prav tako pa je ustanovil prvo čitalnico v Framu (povzeto po Framsko, 2013).

Po dveh letih so ga starši le poslali na nadaljnje šolanje. Najprej si je v Framu osvežil svoje zbledelo znanje, potem pa se je s štirinajstimi leti (1856) vpisal v 2. semester 3. razreda mariborske glavne šole z nemškim učnim jezikom (povzeto po Framsko, 2013).

To šolo je zaključil z odliko 11. avgusta 1857. V naslednjem šolskem letu 1857/58 se je vpisal v prvi razred mariborske klasične gimnazije (povzeto po: <https://ukm.um.si/turner-pavel>).

V klasični gimnaziji ga je začela zanimati zgodovina, literatura in jezikoslovje. V nižji gimnaziji se je učil jugoslovanskih jezikov ter češčine in poljščine, v višji gimnaziji pa se je začel učiti še italijanščino, francoščino in angleščino (povzeto po Baš, 1935).

¹ v stari Avstriji osnovna šola v manjših krajih z najosnovnejšim učnim programom

Turner je bil med šolanjem zelo dober dijak. Že od prvega gimnazijskega razreda v Mariboru je živel sam in se preživljal s poučevanjem meščanskih otrok, kljub temu da je bilo velikokrat naporno združiti šolske obveznosti s poučevanjem (povzeto po Koropčev zbornik, 1999). Tako kot je Turner sam zapisal v *Spominih*, svojih staršev ni želel prositi za denar, saj sta bila tudi sama v denarni stiski. Želel je biti čim bolj samostojen, neodvisen in nikomur nič dolžan.

Med bivanjem v Mariboru je inštruiral sina Josipa in hčer Faniko mariborske pivovarske družine Čeligi. Z njimi se je tudi dokaj dobro spoprijateljil, na kar nakazuje tudi to, da si je od njih sposodil denar za potovanje v Anglijo (povzeto po Framsko, 2013).

Že v drugem in tretjem razredu klasične gimnazije je napisal svoje prve pesmi in prigodnice². Napisal je svojo prvo povest *Milica in Branković*, ki jo je kasneje zažgal (povzeto po Framsko, 2013).

V tretjem razredu klasične gimnazije je Turner začel dvomiti v katoliško vero. V tem času je bral različne knjige. Začel je primerjati in razmišljati o različnih verskih sistemih. Bolj, ko je razmišljal, bolj je dvomil, da bi katoliška vera bila edina prava (povzeto po Matjašič Friš, 2001).

»Šesti razred je pomenil posebno prelomnico v Turnerjevem gimnazijskem šolanju, saj so ga verski dvomi privedli v težke spore s katehetom³ Josipom Čučkom, zato se je v šolskem letu 1863/64 prepisal na reško gimnazijo.« (<https://ukm.um.si/turner-pavel>, zajeto 27. 9. 2024)

² pesem, ki nastane ob določenem, pomembnejšem (zunanjem) dogodku in je nanj snovno vezana: pisati prigodnice; domoljubne prigodnice; prigodnica za rojstni dan

³ kdor uči verouk, zlasti duhovnik

Glede na to, da dosedanja literatura predstavlja predvsem Turnerjevo razlago dogodkov, po vsej verjetnosti nimamo pretežno objektivno opisanega dogodka, temveč predvsem subjektivno zaznamovan oris dogajanja. Njegova razlaga dogodkov je takšna:

Torej, katehet Josip Čuček je poučeval verouk v drugem polletju šestega razreda, saj je nadomeščal rednega profesorja verouka Martina (Davorina) Trstenjaka⁴. Josipa Čučka naj bi spravila v slabo voljo Turnerjeva kritična stališča do krščanskih verskih resnic predvsem do Kristusove navzočnosti v hostiji in vinu pri sprejemanju (povzeto po Vovko, 2001).

Turner je v *Spominih* zapisal, da je profesorju pri spraševanju na vprašanje odgovoril, da kruh in vino **pomenita** Kristusovo telo in kri, medtem ko je J. Čuček pričakoval svetopisemski odgovor – to **je** Kristusovo telo, to **je** Kristusova kri (povzeto po Vovko, 2001).

Zanimivo je dejstvo, da ljudje, ki so Turnerja poznali kot otroka, bi menili, da bo ostal duhovnik, tisti, ki pa so ga poznali kot odraslo osebo, pa nikakor ne. V času gimnazijskih let je začel dvomiti v katoliško vero. Primerjal in razmišljal je o številnih verskih sistemih, bolj ko je razmišljal, bolj je dvomil, da je katoliška vera edina prava (povzeto po Zadavec Špendil, 2001).

»O tem, kako veren je bil v resnici, pričajo besede neke grofice, ki mu jih je namenila: *"Vi živite res tako konkretno in tako moralno, da bi noben duhovnik bolje ne mogel; vendar kaj vse to pomaga, ko ste nevernik, in nekdaj bodo moji sinovi, ki vas poznajo, pravili: ta človek je o verskih zadevah svobodno mislil, pa je vendar moralnejše in poštenejše živel nego marsikdo, ki točno izvršuje vse cirkvene pobožnosti"*. Sam pa je zato, da nam ne bi bilo treba ugibati, kakšen je bil njegov odnos do Boga, zapisal: *"Sedaj v sivi starosti; ko te vrstice pišem, me verska vprašanja več ne vznemirjajo; že davno sem našel in utrdil svojo pošteno, mirno versko prepričanje brez vseh dogem, kakor jih duhovništvo različnih veroizpovedanj uči. Da bi ljudje po moji smrti me glede verskega nadziranja krivo ne sodili, se tukaj odkritosrčno spovedujem. Jaz verujem v Boga v vesoljnosti. Pa me kdo vpraša: 'V kakšnega Boga?'. Točno označiti pojma 'Bog' jaz ne morem, ter ga tudi nobeden drugi človek ne more. Boga čutim v vsem njegovem ostvarjenju, vendar to 'Nekaj' je neoznačljivo, neizrekljivo. Večina ljudi o pojmu 'Bog' nič ne*

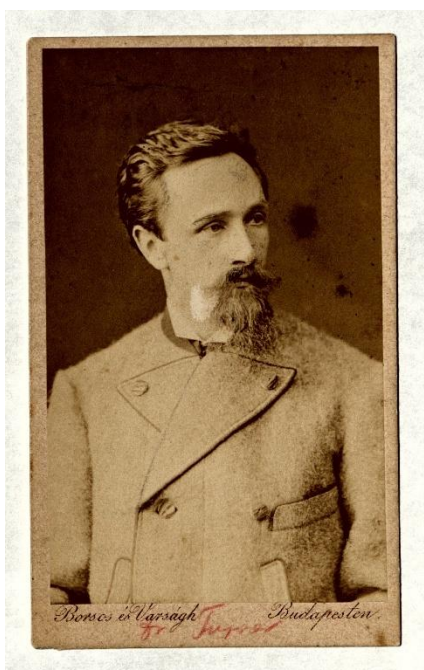
⁴ slovenski rimskokatoliški duhovnik, pedagog, pisatelj, etimolog in zgodovinar

premišljuje, ter poznavajo Boga le po otročje, kakor si ga je v prvi mladosti poleg raznih bajk prisvojila. Naravno je toraj, da so pojmi o Bogu vseh ljudskih ver tako naivni, tako otročji, da se nikakor ne razločujejo od samih bajk".« (Zadravec Špendil, 2001, str. 102-103)

Kljub temu sporu je Turner uspešno izdelal šesti razred (povzeto po Vovko, 2001).

Nekateri menijo, da je Turner odšel na reško gimnazijo ravno zaradi spora s katehetom, medtem ko drugi menijo, da je to bil le povod ter eden od, nikakor pa ne edini vzrok za Turnerjev odhod iz Maribora. Franjo Baš⁵ je bil prepričan, da je pravi vzrok za njegov odhod, predvsem Turnerjeva želja, da bi se izpopolnjeval v tujih jezikih, predvsem v srbohrvaščini in italijanščini, kar pa je potrdil tudi Turner sam s svojim zapisom v *Spominih* (povzeto po Vovko, 2001).

V šoli se je Turner učil nemščino, grščino in latinščino, neobvezno pa tudi francoščino, angleščino, poljščino in češčino. Ker se je odločil oditi iz Maribora, je najprej nameraval na dunajski ranocelniški vojaški Josefinum, da bi postal kirurg, česar pa mu oče ni dovolil (povzeto po Framsko, 2013).

Slika 2: dr. Pavel Turner (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

⁵ slovenski etnolog, geograf, zgodovinar in muzealec

Tako je v šolskem letu 1863/64 obiskoval reško gimnazijo, kjer je opravil sedmi razred gimnazijskega šolanja.

Broj 13

GIMNAZIJSKA SVĚDOČBA 15 kr.

Turner Pavel iz Bohorja u Štaj. gimn. neplatja

učnik sedmoga razreda na kr. Rečkoi gimnaziji
dobiva ovim za prvo pólétje školske god. 1863/4
svědočbu prvéga reda. s odličkom

Čudorednost *odlična*
Pazljivost *napeta*
Marljivost *neumorna*

Naprédak u pojedinih naucih:

Nauka vére	<i>uvěstan</i>	<i>J. Hlamsnik</i>
Latinskom jeziku	<i>veoma dobar</i>	<i>Pongračić</i>
Gřeckom jeziku	<i>dobar</i>	<i>Lazelj</i>
Hřrvatskom jeziku	<i>dobar za počtuika</i>	<i>Pongračić</i>
Němačkom jeziku	<i>veoma dobar</i>	<i>Lazelj</i>
Pověstnici i zemljopisu	<i>uvěstan</i>	<i>Jun. Tulić</i>
Računstvu	<i>uvěstan</i>	
Priroda sloj.	<i>veoma dobar</i>	<i>J. C. G. Delrot</i>
Pripravi mudroslovju	<i>uvěstan</i>	<i>Lau</i>
Krasnopisu		
<i>Italijanskom jeziku</i>	<i>dobar u 2 tečaj</i>	<i>Kojančić</i>

Izvanjsko lice pismenih sastavakah *lepo*
Broj izgubljenih urah *0*
Město *2* izmedju *9* učenikah.

Na kr. Rečkoi gimnaziji dne 22. čer. 1864

A. Mažuranić
ravnatelj

F. Pongračić
varodni učitelj

Tiskom c. k. dvorske i državne tiskarne.

212

Slika 3: Spričevalo prvega polletja šolskega leta 1863/64
(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

18.64

Broj *11.*

GIMNAZIJSKA SVEDOČBA.

Turner Pavac iz Pohorja u Kraljevskega, oprošten,

učenik *sedmega* razreda na kr. *rečkoj* gimnaziji
 dobiva ovim za *drugo* polétje šolske god. 18 ⁶³/₆₄
 svedočbu *prvoga* reda s odlikom *iz šolske*
nagrade
 Čudorednost *odlična.*
 Pazljivost *nappela.*
 Marljivost *neumorna.*

Naprédak u pojedinih naucih:

Nauku vére *izvrstan* *J. P. Slavnik*
 Latinskóm jeziku *veoma dobar.* *meštro Pongračiča: Lauer*
 Gréckom jeziku *veoma dobar.* *Laxelj*
 Hérvatskom jeziku *izvrstan.* *Janez Ferdinaj*
 Némačkom jeziku *veoma dobar.* *Laxelj*
 Povéštnici i zemljopisu *izvrstan.* *Janez Ferdinaj*
 Računstvu *veoma dobar.*
 Prirodo *slóvu* *veoma dobar.* } *e. n. Dobroti*
 Pripravi mudroslovju *izvrstan.* *Lauer*
 Krasnopisu *Italijánskom jeziku dobar u 2. tečaju.* *Krajčič*

Izvanjsko lice pismenih sastavakah *lipo.*
 Broj izgubljenih urah *0*
 Město *prve* izmedju *učenikah.*

Na kr. *rečkoj* gimnaziji dne *27. kolovoza* 18 ⁶³/₆₄.

A. Mažuranič
ravnatelj

Josip Lauer
naprednik

Tiskom e. k. dvorske i državne tiskarne.

Slika 4: Spričevalo drugega polletja šolskega leta 1863/64
 (Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Turnerja so na Reki pestile predvsem finančne težave; preživljal se je zgolj s prihranki, ki jih je zaslužil v času bivanja v Mariboru. Tako je začel inštruirati sinova mestnega policijskega komisarja Lazzara. Ta zveza mu je koristila predvsem v drugem semestru sedmega razreda, ko so ga na Reki pozvali na policijski urad, saj so ga obtožili izmikanja vojaški dolžnosti. Niti v Mariboru in niti v Reki se ni odzval na vojaški nabor. Dijaki odličnjaki so bili sicer oproščeni vojaščine, če so se pravočasno zglasili na ustreznem uradu s šolskimi spričevali. Po posredovanju mestnega policijskega komisarja Lazzara je bil Turner na besedo predsednika naborne komisije, proglašen za popolnoma nesposobnega (povzeto po Vovko, 2001).

Turner je sedmi razred na reški gimnaziji opravil zelo uspešno, na kar se je vrnil na mariborsko gimnazijo, kjer je končal še svoje zadnje leto gimnazijskega šolanja (povzeto po Vovko, 2011).

Gimnazijo je zaključil z odliko in s pohvalo 3. avgusta 1865, ko je imel že 23 let. Tradicionalni slovesni zaključek gimnazije je potekal v Brandisovem gradu⁶, kjer je Turnerju pripadala prav posebna čast, da je prebral govor v nemščini. Govor v slovenščini pa je prebral prvi odličnjak Josip Serneč⁷ (povzeto po Framsko, 2013).

Po opravljeni maturi se je Turner v šolskem letu 1865/66 vpisal na filozofsko fakulteto na Dunaju, kjer je želel študirati grško in latinsko klasično filologijo⁸, kljub temu da je imel v času gimnazijskega izobraževanja pri grščini in latinščini najnižje ocene (povzeto po Vovko, 2001).

Vendar pa se Turner v resnici ni podal na Dunaj. Svojega prijatelja Josipa Serneca je prosil, da je zanj zbiral podpise na predavanjih, medtem ko je Turner bil v Angliji (povzeto po Vovko, 2011).

Turner je tako ob zaključku enega obdobja svojega življenja že jasno nakazal svojo nadaljnjo tavajočo - ahasversko⁹ življenjsko pot. Ni slučajno, da je svoje dopise s tujine Turner pogosto podpisoval tudi s *psevdonimom Ahasver* (povzeto po Vovko, 2001).

⁶ Mariborski grad

⁷ slovenski filozof, politik in gospodarstvenik

⁸ veda, ki proučuje pisane spomenike, zlasti z jezikovnega in kulturnozgodovinskega stališča

⁹ človek, ki ga nemir žene po svetu, večni popotnik

2.2 Študijska leta

Kot sem v raziskovalni nalogi že predhodno omenila, si je denar za potovanje v Anglijo, kjer je bival in poučeval od jeseni 1865 do spomladi 1869, izposodil pri mariborski pivovarski družini Čeligi. Sprva se je odpravil v vzhodnoangleško pristaniško mesto Hull – danes Kingston upon Hull – kjer je delal kot trgovski agent¹⁰ in korespondent¹¹ (povzeto po Framsko, 2013). Za tem pa je v Londonu postal domači učitelj pri družini Biedermann, ki so bili bogati judovski bankirji in borzijanci¹² (povzeto po Šumrada, 2001). To predstavlja začetek njegovega vzgojiteljstva pri premožnih aristokratskih¹³ družinah.

Preko Biedermannovih je bil Turner predstavljen tedaj vodilnemu angleškemu konservativnemu politiku Benjaminu Disraeliju. Poleg barona Josefa Schwegla je bil Turner edini Slovenec, ki ga je imel priložnost osebno spoznati (povzeto po Framsko, 2013).

Spoznal je tudi poslanca in predsednika vplivne Alliance Israélite¹⁴ lorda Mosesa Montefioreja, ki mu je omogočil prisostvovati debatom v spodnjem domu angleškega parlamenta. Zanj je Turner zapisal, da tako lepega in ljubeznivega starostnika še ni videl. Udeleževal se je tudi debatnih večerov tedaj vodilnega liberalnega politika Williama Gladstona, ki je bil Montefiorejev bratranec. Turner se je osebno seznanil še s političnim ekonomom in filozofom Johnom Stuartom Millom in slavnim pisateljem Charlesom Dickensom (povzeto po Framsko, 2013)

Iz tega lahko sklepamo, da je njegovo osebno poznanstvo z Johnom Stuartom Millom, očetom liberalne misli, zagotovo vplivalo na njegov odmik od rimokatolicizma upoštevajoč trenja med liberalno in konzervativno mislijo v 2. polovici 19. stoletja.

¹⁰ samostojen posredovalec kupčij

¹¹ kdor poklicno opravlja dopisovanje

¹² osebe, ki trgujejo z vrednostnimi papirji, kot so na primer delnice in obveznice

¹³ pripadnik skupine ljudi, ki ima moč, veljavo zaradi položaja ali premoženja

¹⁴mednarodna judovska organizacija s sedežem v Parizu, katere namen je varovanje človekovih pravic Judov po vsem svetu

»Priboril si je tudi dostop v Christian and Literary Institution (vzgojna ustanova z lastnim poslopijem in knjižnico), kjer so prirejali predavanja in diskusije iz filozofije, zgodovine, literature, politične ekonomije in tudi tečaje iz govorništva.« (<https://ukm.um.si/turner-pavel>, zajeto 27. 9. 2024)

Ko je Turner prišel v Anglijo, se je začel zanimati za narodno gospodarstvo. O tem je pisal v svojih prvih člankih v Bleiweisovih *Novicah*¹⁵, v katerih je izšlo več deset dopisov o narodnogospodarskih vprašanjih (povzeto po Framsko, 2013). Besedila je pošiljal v rubriko *Narodno-politične stvari* (povzeto po Potočnik, 2001).

V tem času je pisal tudi dopise v list *Slovenec*, ki je izhajal v Celovcu. Tja je pošiljal dopise, ki so bili vsebinsko povezani z gospodarsko strukturo v Angliji, migracijami delovne sile ter o verskih in političnih razmerah. Tako je bralce seznanjal s političnimi boji v Angliji med konzervativci, liberalci in ultraliberalci, z vsebino parlamentarnih sej, z irsko krizo, ... Dopise je običajno povzel po reviji *Saturday Review* (povzeto po Potočnik, 2001).

Tekom prebiranja literature sem zasledila, da je bil Turner na stališču manchesterskega liberalizma¹⁶ in je verjel, da je gospodarska emancipacija¹⁷ predpogoj za politično življenje, kar naj bi veljalo tudi za Slovence (povzeto po Framsko, 2013).

Pisal je tudi za *Manchester Guardian*, zagrebški *Obzor* in *Narodni list*, beograjski *Vidovdan*, praško *Narodno politiko* in moskovsko *Sovremenijo Rusijo* (povzeto po Potočnik, 2001).

Turner je v Londonu ostal dve leti in pol; ta čas je do dobra izkoristil za študij grške, rimske in angleške filozofije ter angleških državnih in upravnih razmer, spoznaval je tudi britansko parlamentarno demokracijo, saj mu je delodajalec omogočil tudi obiske debat spodnjega doma parlamenta (povzeto po Friš, 2001).

¹⁵ slovenski časnik, ki se je sprva imenoval Kmetijske in rokodelske novice

¹⁶ gospodarska in politična miselnost, ki poudarja gospodarsko in politično svobodo

¹⁷ pridobitev enakopravnega položaja

Z družino Biedermann, v kateri se je zelo dobro počutil, je veliko potoval po otoku, spoznaval kulturne in naravne znamenitosti Anglije ter zahodnoevropskih držav (povzeto po Friš, 2001).

Zaradi zahtev šole in judovskih obredov je v hišo Biedermannovih začel hoditi rabin¹⁸, ki je otroka učil verouk, ki mu je iz zanimanja prisostvoval tudi Turner. Rabin je bil razgledan in dober učitelj, ki je otrokom vcepljal¹⁹ samozavest in judovski narodni ponos. Turner je menil, da takšne predanosti in samobitne veljave nima nobena druga veroizpoved. Kljub temu da je to veroizpoved neprikrito občudoval, je bil prepričan, da Jud ne more spremeniti svoje narave. To trditev je pokazal tudi s primerom, ki vključuje njegova gojenca. Turner jima je pogosto razkazoval londonske znamenitosti, in ko so si ogledovali spomenik admiralu Nelsonu, ga je eden od njiju vprašal: "*Je li bil bogataš?*" Tega značilnega judovskega vprašanja Turner nikoli ni pozabil (povzeto po Friš, 2001).

Biedermannova otroka sta leta 1869 odšla na prestižni mednarodni kolidž²⁰, s čimer se je Turnerjevo vzgojiteljstvo v Angliji končalo (povzeto po Šumrada, 2001). Tako se je Turner vrnil na Dunaj, kjer se je pričel pripravljati na izpite za gimnazijsko profesuro²¹, saj mu je želel ravnatelj mariborske klasične gimnazije, Adolf Lang, ponuditi mesto pripravnika v šolskem letu 1869/1870 (povzeto po Koropčev zbornik, 1999).

Ta isti ravnatelj je Turnerja že v gimnazijskih letih navdušil za klasično filologijo in mu zagotovil, da po opravljenem študiju lahko prične s pripravništvom (povzeto po Baš, 1935).

»Diplomiral je leta 1869 iz grške in latinske klasične filologije na Dunaju.«
(<https://ukm.um.si/turner-pavel>, zajeto 27. 9. 2024)

Istega leta, ko je diplomiral, je cesar Franc Jožef pristal na ustanovitev »jugoslovanske« univerze s tremi fakultetami v Zagrebu. Ker pa bi novoustanovljeni fakulteti primanjkovalo predavateljev, so »stari znanci« začeli Turnerja prepričevati, da bi opustil dotedanji študij in se

¹⁸ je človek z visoko avtoriteto v judovstvu. V judovski kulturi rabin poučuje judovstvo, svetuje in ima vlogo zdravnika.

¹⁹ vcepljati komu kako miselnost

²⁰ višja ali visoka šola ali univerzi pridružena znanstvena ustanova

²¹ naslov ali služba profesorja

vpisal na študij *prava in narodnega gospodarstva* ter da bi se potegoval za docenturo na novi zagrebški univerzi. Na to Turnerjevo odločitev je predvsem vplival Janez Bleiweis²² (povzeto po Šumrada, 2001).

Podobne nasvete so mu podali tudi Martin (Davorin) Trstenjak ter profesorja Wessely in Remiseli (povzeto po Matjašič Friš, 2001), (povzeto po Baš, 1935).

Turner je poslušal nasvete in sprejel ponudbo. V poletnem semestru šolskega leta 1868/69 se je vpisal na Pravno-politično fakulteto dunajske univerze, kjer ga je še zlasti zanimala nacionalna ekonomija (povzeto po Koropčev zbornik, 1999).

V začetku je pridno študiral in prvi državni komisijski izpit opravil 26. junija 1870 iz kanoničnega²³ prava (povzeto po Koropčev zbornik, 1999).

Sprva je na Dunaju le študiral, saj se je lahko preživljal s prihranki, ki jih je imel zaradi vzgojiteljskega dela v Angliji. Kmalu so ti prihranki pošli, zato je moral Turner ponovno pričeti z inštrukcijami in vzgojiteljskim delom. Začel je poučevati angleški jezik v slovenski družini dr. Steinerja, ki je bil eden izmed Turnerjevih dunajskih profesorjev – poučeval ga je nemščino (povzeto po Šumrada, 2001), (povzeto po Koropčev zbornik, 1999).

»Njegova učenka je bila tudi Ana Bold, ki je bila kasneje privatna učiteljica angleškega in francoskega jezika v Ljubljani. Angleščino je učil tudi znamenitega univerzitetnega profesorja, egiptologa in jezikoslovca Lea Reinischa ter dva sinova in hčer dvornega piparja²⁴ Petra Keisa.« (Koropčev zbornik, 1999, str. 134)

V času, ko je Turner bival, inštruiral in se ukvarjal z vzgojiteljskim delom na Dunaju, je postal prepoznaven v aristokratskih krogih kot izjemno odločen vzgojitelj. Posledica tega je bila tudi

²² slovenski publicist, politik, magister veterine, doktor medicine in narodni buditelj v predmarčni dobi

²³ kanonsko pravo je zbirka predpisov, ki jih je sprejela Cerkev in se nanašajo na življenje vernikov, medcerkvene odnose in odnose z javnostjo

²⁴ izdelovalec pip za kajenje

ponudba španske kraljice Izabele, da bi Turner poučeval njenega sina Alfonza, ki je bil gojenec²⁵ na dunajskem Terezijanišču (povzeto po Friš, 2001).

»S španskim aristokratom, ki je bil posrednik med Turnerjem in špansko kraljico, sta se že dogovorila o vseh vzgojiteljskih dolžnostih in zadolžitvah ter določila termin nastopa službe, nato pa se je zapletlo pri plačilu. Omenjeni aristokrat mu je ponudil 1000 goldinarjev letne plače, kar pa je bilo za Turnerja nesprejemljivo malo, saj je v dotedanji službi zaslužil trikrat večjo vsoto, zato je ponujeno službo tudi zavrnil.« (Friš, 2001, str. 81)

Pri nadaljnjem pregledovanju literature sem prišla do vprašanja, ki bi lahko bilo tudi nadaljnjo raziskovanje. Torej, v dveh različnih virih sem zasledila, da je Pavel Turner postal domači učitelj pri grafu Vincenzu Nemesu, vendar se letnici, kdaj se je to zgodilo ne ujemata. Omenjeni sta letnici 1871 in 1873.

Vzgojiteljsko delovanje, ga je oviralo pri študiju, saj je moral svojo službo opravljati tako rekoč dan in noč. To je vodilo tudi v neuspeh pri študiju, ki ga je tako potrl, da ga je *navdajala misel končat takšno nečimerno življenje*, kot je sam zapisal v *Spominih* (povzeto po Friš, 2001), (povzeto po Matjašič Friš, 2001).

Z moralno oporo in finančno podporo sošolca notarja²⁶ Franca Firbasa se je leta 1873 odločil, da mora zapustiti Dunaj in končati študij nekje drugje (povzeto po Framsko, 2013).

Vpisal se je na univerzo v Strassburgu, ki je bila po francosko-pruski vojni spet v okviru Nemškega rajha. Imela je status univerze z državnim statusom, prav tako je prejela velike državne donacije²⁷, zaradi česar si je lahko privoščila odlične profesorje. V Strassburgu se je prav dobro počutil in intenzivno študiral ter 22. decembra 1873 doktoriral z disertacijo o germanskem in slovanskem rodbinskem pravu (*Eine vergleichende Darstellung des germanischen und slawischen Familienrechtes*). Disertacijo je Turner leta 1874 v Strassburgu

²⁵ učenec

²⁶ kdor poklicno sestavlja pravne listine z uradno veljavnostjo, izdaja potrdila, overovlja podpise, prepise

²⁷ prostovoljno prispevanje denarnih sredstev za določeni namen

dal natisniti (v 500 izvodih na 64 straneh) in en izvod tega dela je ohranjen tudi v mariborski univerzitetni knjižnici (povzeto po Framsko, 2013).

»Ko se je odpravil na univerzo v Strassbourg je objavil tudi satirično humoristično črtico v mariborski *Zori*²⁸ z naslovom *Na Angleško se grem ženit. "V članku zaljubljenca imenuje bedake in se sprašuje, zakaj je potrebno toliko poljubov, toliko solz, toliko zdihljajev ob poslavljanju na postajah. Vesel je, da je sam in da se mu ni treba od nikogar posloviti. Pravi, da je dobil medvedjo naravo, brez nežnosti".*« (Potočnik, 2001, str. 70)

Doktorat je zanj predstavljal veliko življenjsko prelomnico (povzeto po Šumrada, 2001).

Leta 1874, po opravljenem doktoratu, se je odpravil v Pariz, kjer je spoznal nekatere največje strokovnjake na področju narodnega gospodarstva; to je bil Maurice Block²⁹. Veliko sta se obiskovala in pogovarjala. Turner je prav tako napisal spremno besedo h Kukovčevemu prevodu in priredbi Blockovega *Uvoda v narodno gospodarstvo* (povzeto po Šumrada, 2001).

V Parizu je Turner redno obiskoval predavanja na pravni in medicinski fakulteti; zgodaj zjutraj praktične naravoslovne in gospodarske tečaje, zvečer pa obrtna predavanja. Občasno se je udeleževal različnih znanstvenih in političnih shodov ter hodil poslušat razprave na sodiščih (povzeto po Framsko, 2013).

Septembra 1874 je prejel šokantno novico, ki mu je življenje skorajda obrnila na glavo, in sicer ni dobil docenture³⁰ v Zagrebu. Sam Turner je zapisal, da ga je ta novica tako močno prizadela, da je želel končati življenje, kar bi tudi storil, če ne bi imel dolgov, saj je v glavnem živel od denarja, ki mu ga je pošiljal notar Franc Firbas. In prav vest ga je spodbudila k temu, da se je vrnil v domovino in začel iskati primerno službo, s katero bo zaslužil dovolj, da bo vrnil izposojeni denar (povzeto po Šumrada, 2001).

²⁸ slovenska literarno-znanstvena revija, ki je izhajala v Mariboru med letoma 1872 in 1878

²⁹ nemško-francoski statistik in ekonomist

³⁰ služba docenta

Hrvaški ban³¹ Ivan Mažuranić³² mu je v tem, zanj skoraj brezizhodnem položaju, ponudil uradniško mesto, vendar Turner na to ponudbo sploh ni odgovoril (povzeto po Koropčev zbornik, 1999).

V obdobju pred vrnitvijo v Maribor je bralce seznanjal s posebnostmi posameznih kultur. Poudariti je potrebno, da je izčrpno poročal o anglikanski cerkvi. Našim cerkvam je ob tem priporočal več reda in skromnosti ter več prave vere. Zelo rad je primerjal razmere v Angliji z razmerami na Slovenskem ali pa s političnim stanjem v Avstriji. Tako v opazkah očita Berlinčanom, da uporabljajo francoske fraze in napise. Primerja jih s Slovenci, ki so obsedeni z nemškimi frazami, čeprav nas ti isti teptajo, kjer le morejo. Še posebej rad je pisal o pomenu izobraževanja kmetov, saj sta po njegovem mnenju nevednost in nemarnost krivi za slabo gospodarjenje doma (povzeto po Potočnik, 2001).

2.3 Vzgojiteljstvo v Budimpešti

Turner se je tako leta 1874 iz Francije vrnil v Maribor, kjer je skušal dobiti mesto profesorja angleškega in francoskega jezika na mariborski klasični gimnaziji. Ta služba bi bila zanj le začasna rešitev, saj je potihoma še vedno računal na to, da bo dobil docenturo na graški univerzi. Vendar tudi tukaj ni šlo brez zapleta. Deželni šolski nadzornik Holzinger je od Turnerja potreboval uradno spričevalo o znanju teh jezikov, ki ga pa Turner ni imel (povzeto po Koropčev zbornik, 1999).

Zato se je Turner odpravil na Dunaj, kjer je ponovno doživel razočaranje. Predstojnik romanistike prof. Massafio je Turnerja zelo ošabno sprejel. Zatem ko ga je Turner vprašal, katere izpite potrebuje za učenje na srednji šoli, ga je poslal naravnost v prvi semester študija, s čimer se je Turnerju močno zameril (povzeto po Koropčev zbornik, 1999).

To pa na žalost ni bilo zadnje razočaranje, ki ga je doživel. Kasneje je izvedel, da mu je spodletel tudi načrt z docenturo v Gradcu, na kar se je znašel v na videz brezizhodni situaciji. Tolažbo je

³¹ od vladarja imenovani šef avtonomne vlade Hrvaške in Slavonije v okviru Avstro-Ogrske

³² hrvaški pesnik, jezikoslovec in politik

iskal pri prijatelju Josipu Šumanu³³, takratnem profesorju na akademski gimnaziji na Dunaju (povzeto po Koropčev zbornik, 1999).

Po posredovanju profesorja Josipa Šumana ga je pot vodila vse do Budimpešte, kjer je z novim letom 1875, začel opravljati službo domačega učitelja za sina generala kavalarije³⁴ barona Leopolda Wilhelma von Edelsheim-Gyulaija in v tej službi ostal deset let (povzeto po Framsko, 2013).

Z Edelsheim-Gyulaijevo družino je Turner obiskoval njihova številna posestva in gradove na Hrvaškem in Ogrskem, kasneje pa je s svojim učencem potoval še v Francijo, Švico, Nemčijo, Anglijo in skandinavske dežele. Potopise s teh potovanj je objavljajl v časopisu *Slovenski narod* (povzeto po Friš, 2001), (povzeto po Framsko, 2013).

V tem času je spoznal nekaj znanih ljudi:

- Franza Liszta³⁵,
- Olgo Novikovo³⁶,
- Arthurja Evansoma³⁷,
- Louisa Légera³⁸, ... (povzeto po Framsko, 2013).

Zelo dober vtis nanj je naredila Olga Novikova, rojena Kirjajevca, žena ruskega generala in sestra Nikolaja Kirjajeva, polkovnika srbske vojske, ki je padel v srbsko-turški vojni leta 1876 (povzeto po Koropčev zbornik, 1999).

Turner je zapisal, da je Olga najimenitnejša ženska, s katero se je kadarkoli srečal. Bila je zelo izobražena in kultivirana ženska, prav tako pa je bila tudi ruska vohunka, s katero se je Turner srečeval med letoma 1876 in 1880, ko se je s svojimi delodajalci mudil v zdravilišču v Marienbadu (Marianskih Lažnih). Viri poročajo tudi o tem, da bi se naj zapletla v intimno

³³ slovenski jezikoslovec

³⁴ konjenica

³⁵ madžarski skladatelj in pianist

³⁶ diplomatka, prevajalka, salonska dama

³⁷ britanski general

³⁸ francoski pisatelj in pionir slavistike* (znanstvena veda o slovanskih jezikih in književnostih)*

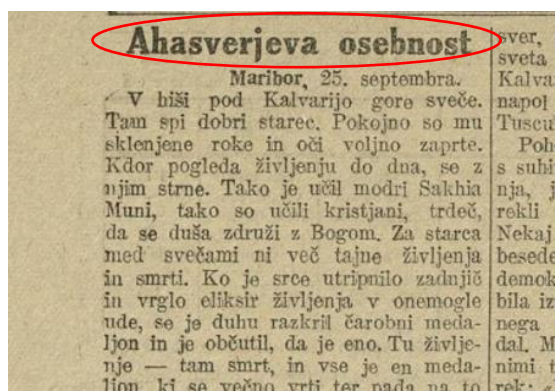
razmerje, saj jo je Turner pogosto obiskoval in nekoč zapisal: "*Nastalo je med nama prav intimno razmerje*" (povzeto po Koropčev zbornik, 1999).

Seveda pa se je med bivanjem v Budimpešti večkrat vrnil nazaj v domače kraje. Leta 1879 in 1880 je bil na Bledu in v Ljubljani, kjer se je srečal z Janezom Bleiweisom³⁹ in Josipom Jurčičem⁴⁰ (povzeto po Friš, 2001).

V Budimpešti je pričel s pisanjem druge serije dopisov:

- *Pisma iz Ogerske I.–VII.* (1880-1881),
- *Izpod Karpatov* (1880) in
- *Popotne opazke* (1881).

V obdobju od 1880 do 1884 se je dosledno podpisoval s psevdonimom *Dr. Ahasverus* (povzeto po <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi736889/>, zajeto 24. 9. 2024).

Slika 5: Zapis, ki je nastal ob Turnerjevi smrti

(Vir: Univerzitetna knjižnica Maribor)

Precej odmevna je bila povest *Tri gracije*, ki je izšla leta 1883 v *Ljubljanskem Zvonu*⁴¹ in prav tam tudi *O, ti zakajeni svet*. Obe sta zapisani po resničnih dogodkih in kažeta negativno sliko visoke ogrske družbe, ki ga je odbijala, kljub temu, da se je gibal v aristokratskih krogih.

³⁹ slovenski publicist, politik, magister veterine, doktor medicine in narodni buditelj v predmarčni dobi

⁴⁰ slovenski pisatelj in časnikar

⁴¹ je bil od 1881 do 1941 osrednji slovenski literarni mesečnik. Ustanovili so ga Josip Jurčič, Janko Kersnik, Fran Levec in Ivan Tavčar, kot nadaljevanje Stritarjevega dunajskega Zvona

Kasneje ni objavil nič več leposlovnega, zato pa je bil bolj dejaven v žurnalizmu in je prvi v slovensko novinarstvo vpeljal feljton⁴² (povzeto po Framsko, 2013), (povzeto Koropčev zbornik, 1999).

V feljtonih je kritično predstavljal angleško družbeno življenje, ki jih je v 18-ih nadaljevanjih objavil v *Slovenskem narodu*⁴³, ko je le ta začel izhajati v Mariboru. Objavil jih je pod naslovom »Črčkarije iz Londona«, 3 članke pa je podpisal s psevdonimom *Anonimus*. Članke je objavljali tudi v listu *Pravnik* (povzeto po Framsko, 2013).

»V času službovanja pri baronu Leopoldu Wilhelmu von Edelsheimu-Gyulaiju, je Turnerju bolgarska vlada ponudila državno službo v Sofiji, ki jo je Turner zavrnil in se odločil ostati v baronovi službi kot njegov osebni tajnik⁴⁴. Posvetil se je urejanju zelo zanemarjenih veleposestev grofa Edelsheim-Gyulaiju. V tej službi je pogosto zahajal v Edelsheim-Gyulaiju graščino Brezovica pri Zagrebu, kjer je sklenil prijateljstvo z baronovim pravnim zastopnikom Lovrom Vidričem⁴⁵, ki ga je kasneje zamenjal advokat Crnkovič.« (Friš, 2001, str. 85)

Ko je Turnerjev gojenec Leopold von Edelsheim-Gyulai končal fakulteto, se je končalo Turnerjevo delo domačega učitelja v tej družini in postal je vzgojitelj sina mejnega grofa Alexandra Pallavicinija. To službo je začel opravljati 30. aprila 1885 in tam ostal do leta 1903, ko se je upokojil (povzeto po Framsko, 2013).

⁴² živahno, duhovito pisan literarni sestavek, navadno grafično ločen od drugega gradiva, podlistek. e publicistična ali leposlovna časopisna rubrika. Prvotno se je pojavljal na posebnem listu (francosko *feuille* – 'list'), prilogi k časopisu (ki se mu še danes reče tudi *list*), nato se je preselil na dno strani pod črto, od tod slovensko ime listek (zastarelo) in podlistek

⁴³ politični časopis, prvi slovenski dnevnik, vodilno slovensko liberalno glasilo pred prvo svetovno vojno

⁴⁴ kdor opravlja administrativne, organizacijske, tehnične posle

⁴⁵ politik, pravnik, odvetnik

2.4 Vrnitev domov

2.4.1 Vrnitev v Maribor

Turner si je zaradi skromnega življenjskega sloga in preišljene uporabe denarja pridobil veliko bogastvo, ki mu je leta 1903 omogočilo vrnitev domov. To bogastvo mu je tudi omogočilo nakup posestva pod Kalvarijo v Mariboru, kjer se je po upokojitvi kot veleposestnik ukvarjal s sadjarstvom in vinogradništvom (povzeto po www.obrazislovenskihpokrajih, 2024).

Že nekaj let pred prihodom domov, natančneje leta 1895, je kupil zgoraj omenjeno posest pod Kalvarijo. Vse nakupe je opravljal iz tujine, zato je pri nakupih posredoval mariborski odvetnik dr. Jernej Glančnik, ki je bil Turnerjev gimnazijski sošolec. Medtem ko je bil Turner v tujini je dr. Jernej Glančnik v njegovem imenu kupil tudi Vehovarjev vinograd. Posestvo pa je imel tudi v rodnem Framu (povezano po Zadavec Špendil, 2001), (povzeto po Matjašič, 2015).

Leta 1898, pred vrnitvijo domov, se je tudi odločil, da bo premoženje namenil za štipendije slovenskim študentom, ki so večinoma v slabih gmotnih razmerah študirali na različnih univerzah po Evropi, največ na Dunaju in v Pragi (povzeto po Matjašič, 2015).

Da bi svoje premoženje zapustil tistim, za katere je ocenjeval, da to zaslužijo, je napisal oporoko, ki pa jo je kasneje zaradi spremenjenih okoliščin spremenil (povzeto po Zadavec Špendil, 2001).

Z nadaljnjim preučevanjem literature sem ponovno prišla do podatkov, ki se niso ujeli. Zadavec Špendil, 2001 navaja, da je Pavel Turner v svoji prvi oporoki, ki jo je napisal leta 1898, namenil večino svojega premoženja ustanovitvi dijaškega doma v Mariboru. Matjašič, 2015 pa navaja, da se je pred prihodom domov posvetoval s svojim prijateljem, ravnateljem mariborskega moškega učiteljskega doma v Mariboru Henrikom Schreinerjem⁴⁶, in se leta 1902 v svoji drugi oporoki odločil, da bo večino svojega premoženja namenil ustanovitvi dijaškega doma v Mariboru. Turner si je želel, da bi bil ta dom zasnovan tako, da bi združil najboljše p

⁴⁶ pedagog in ustanovitelj Slovenske šolske matice

evropskih internatov in angleških kolidžev. V statutu, ki ga je tudi sam izdelal, je med drugim jasno zapisal, da morejo biti člani kolektiva Slovenci in da more biti govorni jezik v domu slovenski, saj je s tem želel zagotoviti narodni značaj zavoda. Turner je kot izkušen vzgojitelj celo sam napisal pravilnik, po kakšnih načelih bi deloval dijaški dom. Poudarek bi imel na vzgoji značaja, da bi dijaki imeli na voljo veliko športov, da bi ponujal knjige, ki bi dijaka uvajale v široki evropski svet, poučeval o demokratičnem življenju in gojil svobodo v vzgoji verskega prepričanja, ki jo je Turner sam ocenjeval kot najvišjo etično vrednoto. Ker je zelo dobro poznal dileme in vprašanja, ki mučijo mlade v času odraščanja, je Turner kot prvi na Slovenskem v predmetnik uvrstil tudi spolno vzgojo, ki bi jo poučeval poklicni zdravnik. Vse navedeno je še en dokaz njegove napredne, svobodomiselnarave (povzeto po Matjašič, 2015).

2.4.2 Zgodovinsko društvo v Mariboru

28. maja 1903 je 22 ustanovitvenih članov na prvem občnem zboru v Narodnem domu v Mariboru ustanovilo *Zgodovinsko društvo za Slovensko Štajersko*, ki naj bi iz zgodovinskih raziskav vzbujalo znanstvena prizadevanja štajerskih Slovencev in jih tudi z njimi branilo pred naraščajočo germanizacijo. Leta 1904 je društvo začelo za Slovensko Štajersko izdajati, danes najstarejšo in v strokovnih krogih zelo spoštovano znanstveno revijo, "*Časopis za zgodovino in narodopisje*". To društvo se je leta 1925 preimenovalo v *Zgodovinsko društvo v Mariboru* (povzeto po Zadavec Špendil, 2001).

17. aprila 1904 se je tudi Turner vključil v to društvo, katerega predsednik je postal 12. oktobra 1904. Na tem položaju je ostal vse do 13. februarja 1921, ko se je odločil, da zaradi starosti in slabega zdravja, te funkcije ne more več opravljati. Takrat so ga tudi počastili s častnim članstvom (povzeto po Hartman, 2001), (Turner_AŠ 10_2-5-2-003).

Slika 6: dr. Pavel Turner postane častni član Zgodovinskega društva v Mariboru

(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Društvu je prav tako večkrat denarno pomagal, poklonil pa mu je tudi različne publikacije in 53. listin iz 17. stoletja, Cimpermanove in Oblakove korespondence ter pisma Olge Novikove (povzeto po Framsko, 2013), (povzeto po Zadavec Špendil, 2001).

Prav tako je tudi velik del svoje zapuščine namenil društvu, ki je zapuščino prejelo 13. oktobra 1925 in je znašala 500 dinarjev (povzeto po Zadavec Špendil, 2001).

Še pred svojo smrtjo, je Turner podaril svojo knjižnico, ki jo je imel na posestvu v Framu, knjižnici *Zgodovinskega društva v Mariboru* in Ljudski knjižnici v Mariboru (povzeto po Hartman, 2001).

2.4.3 Turnerjev sklad za podeljevanje štipendij

Že leta 1898, predno se je vrnil domov, se je odločil, da bo del svojega premoženja namenil tudi za štipendije slovenskim študentom (povzeto po Matjašič, 2015).

Potem pa je v svoji zadnji oporoki, ki je datirana 18. avgusta 1924, po posvetu s profesorjem dr. Ivanom Žolgerjem⁴⁷, velik del svojega premoženja namenil ustanovitvi posebnega sklada za podeljevanje štipendij, ki se je uradno imenoval "*Dr. Pavla Turnerja ustanove za izpolnjevanje strokovne in svetovne izobrazbe absolviranih slovenskih pravnikov in filozofov*". Turnerjeve štipendije so omogočile, da je precejšnje število slovenskih študentov lahko študiralo na Dunaju ali drugje v Evropi. Namenjena je bila le diplomantom pravne in filozofske fakultete ljubljanske univerze (povzeto po Zadavec Špendil, 2001).

⁴⁷ slovenski pravnik in diplomat

1

N. Y. 60/24 št. 446/24

Moja poslednja volja

§. 1

Jaz dr. Pavel Turner dolocam vse svoje razpoložljive premično in nepremično premoženje za ustanovo (z juridično osebnostjo) v vrsto izpopolnjevanje strokovne in svetovne izobrazbe absolviranih slovenskih juristov in filozofov in ocer na sledeči način:

- 1) Ustanova se imenuje: *Društvo Pavel Turnerjeva usta, nova za izpopolnjevanje strokovne in svetovne izobrazbe absolviranih slovenskih juristov in filozofov*;
- 2) Za podelitek podpor so uporabiti le dohodki usta, nove;
- 3) Pravico sklonovanja za podpore imajo le taki gošpodje slovenske narodnosti, ki so uspešno položili državne izpite ter zadobili doktorat na juridični ali filozofski fakulteti univerze v Göttingu;
- 4) Podpora ima smoter, da omogoča v točki 3 označenim absolventom enoletno bivanje v inozemskih kulturnih in znanstvenih žariščih (Paris, London, Oxford, Cambridge ito) in to v namenu, da nadaljujejo strokovne študije in da si ob enem pridobijo ne splošno in družabno izobrazbo, ki je znak omikanskega in kulturnega človeka.

Temu smotru primerno in po časovnih prilikah naj bo tudi višina podpore odmerjena.

§ 2 Tekmeč za podporo se ima izkazati, da užje posestuje dostični inozemski jezik in toliko v oblasti, da more uspešno zasledovati smoter, ki ga ima podpora.

Slika 7: Prva stran njegove zadnje oporoke

(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

strogle, naj x za njihovo Gubeznivost posteno in primerno na,
gradijo.

Vsem ljubim prijateljem virekam najprej zahvalo za njihovo
blago prijateljstvo ter za vse kar so mi kedaj dobrega in
Gubeznega storili. Za vse napake pa, za vse kar sem kedaj proti
komu zagrešil, prošni odpuščanje -

Doklene notarske posele po moji smrti naj opazuje
D. Fran Pirbas notar v Mariboru.

V. 6.

Sto svojo poslednjo voljo neklicim testamentu dr. Kriec,
vona pri Mariboru nesca junija 1922 ter dodatke, mre,
menice in dostavke k koncu testamentu.

Krčevina pri Mariboru dne 18. avgusta 1924.

D. Pavel Turner

Mi podpisani potrjujemo, da je gespet
D. Pavel Turner v naši navzočnosti
izjavil, da je predlojena listina napisana
na strani 1-5 in od njega lastnoročno
podpisana njegova poslednja volja.

Krčevina dne 18. avgusta 1924

D. Maršlav Polj
Kot oporočni svetnik.

Mon Polj
Kot oporočni svetnik

Juan Semec,
Kot oporočni svetnik.

Proglaseno!

Okrajno sodišče v Mariboru,
dne 20. 9. 1924.

J. Polj

Slika 8: Zadnja stran njegove zadnje oporoke

(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

»Štipendije so bile prvič razpisane 18. marca 1929, za šolsko leto 1929/30.« (Zadravec Špendil, 2001, str. 105)

»Od 1929 do 1942 je to ustanovo koristilo 26 slovenskih intelektualcev, ki so potem igrali vidno vlogo v slovenskem znanstvenem, pa tudi kulturnem in nekateri v političnem življenju.« (Rozman, 2001, str. 144)

Študentje, ki so bili deležni pomoči Turnerjeve ustanove, so bili Boris Kobe, Bratko Kreft, Vladimir Murko, Ivan Rakovec, Anton Ocvirk, Fran Zwitter in drugi. Kar pa je zelo zanimivo je to, da je bila prejemnica te štipendije tudi Alma Sodnik, saj je ustanovna listina dovoljevala le štipendiranje moških prosilcev slovenske narodnosti, ne pa tudi žensk (povzeto po Kladnik, 2017).

»Druga svetovna vojna in nov družbeni red sta pretrgala delovanje te ustanove in povzročila njen konec. Žal, slovenska družba in država nista obudili in oživili dejavnosti te nedvomno dragocene ustanove, morda tudi univerza ni storila vsega, kar bi lahko.« (Rozman, 2001, str. 144)

Ustanova je bila nedvomno izrednega pomena, saj je omogočala šolanje številnim nadarjenim Slovencem. Bila je široka po namenu in bogata po premoženju. Žal so številni dogodki povzročili njeno prenehanje. Vendar pa dobra dela ostanejo in mogoče obstajajo celo možnosti za ponovno pravno oživitev ustanove, zlasti v zvezi z vrnitvijo nacionaliziranega premoženja (povzeto po Trstenjak, 2001).

2.4.4 Turnerjev pogled na književnost

Skoraj vso svoje obdobje je Turner kot publicist pisal in objavljajal svoja dela o pomembnih in aktualnih temah tako v gimnazijskih in študijskih letih kot tudi kasneje v življenju, in zato tega ni mogoče spregledati.

Zanimiv je Turnerjev pogled na umetnost, ni cenil Prešerna, še manj Cankarja, moderne pa sploh ni maral. Moderna je Turnerju predstavljala nezrel ali neprebavljen leposlovni uvoz, saj

je menil, da Slovenci potrebujejo zdravo in krepko slovstvo, in ne nihilizem (bodimo svobodomiselni, ne razuzdani) (povzeto po Framsko, 2013).

Najpomembnejši domači leposlovnih ustvarjalec, s katerim si je dopisoval Turner, je bil brez dvoma Anton Aškerc (povzeto po Grdina, 2001).

Turnerjeva književnost je imela socialno, politično in narodotvorno funkcijo. S posebno ljubeznijo je gojil slovenščino in v svojem času pisal čist jezik v lepem slogu.

Tudi v publicistiki se kaže, da je bil Turner narodno visoko zaveden izobraženec, ki se je z nadarjenostjo, vztrajnostjo in delavnostjo dvignil iz svojega okolja na družbeni položaj, kakršnega so dosegli le redki Slovenci (povzeto po Potočnik, 2001).

Kot novinar se je vpisal v slovensko kulturno zgodovino kot tisti, ki je prvi na Slovenskem uvedel podlistek oziroma feljton (povzeto po Framsko, 2013).

2.4.5 Zadnja leta in smrt

Zadnjih deset let svojega življenja je začel pisati *Spomine*, ki sem jih tekom naloge večkrat omenila, na žalost pa so le ti ostali nedokončani. V njih zelo zanimivo popisuje čas svoje mladosti, študijska leta in svoje vzgojiteljsko delo. *Spomini* pa so le nazadnje izšli leta 2001 v Turnerjevem zborniku v redakciji Mateje Matjašič Friš (povzeto po Framsko, 2013).

Od januarja 1917 pa vse do njegove smrti je zanj skrbela Josipina Kunović, ki jo je Turner kot inteligentno in izobraženo gospo visoko cenil. Med drugim se je zanimala tudi za aktualna politična vprašanja. Predvideva se, da jo je Turner častil predvsem zato, ker je ob sebi potreboval žensko, ki bo bila ob njem ter ga razumela in podpirala. Zgodovinarji, ki so ga raziskovali, pa so odkrili tudi pisma, na podlagi katerih so zapisali, da njun odnos ni bil le formalen (povzeto po Zadravec Špendil, 2001).

»V svoji zadnji oporoki, ki je datirana 18. avgusta 1924, je Turner zapisal: "Moj pogreb naj bo kolikor mogoče priprost. Osebe pa, ki so mi ob času kakšne mučne smrtne bolezni mi ljubeznivo stregle, naj se za njihovo ljubeznivost pošteno in primerno nagradijo. Vsem ljubim prijateljem izrekam najsrčnejšo zahvalo za njihovo blago prijateljstvo ter za vse kar so mi kedaj dobrega in ljubega storili. Za vse napake, pa, za vse kar sem kedaj proti komu zagrešil, prosim odpuščanja".« (Zadravec Špendil, 2001, str. 105).

Tako se je dr. Pavel Turner poslovil 25. septembra 1924. Umrl je na svojem posestvu v Krčevini pod Kalvarijo. Pokopan je na pobreškem pokopališču.

OKRAJNO UPRAVNO UREDIŠČE
Dobro dne 3. IX. 1924 Opravišna številka A 7 446/24
Kraj: _____ Nadpis: _____

Smrtovnica,
napravljena dne 26/9/1924 v Krčevini

- Ime in priimek umrle (ga), pri omoženih tudi rodbinsko ime: Dr. Pavel Turner
- Opravilo: posestnik
- Starost: 82 let
- Vera: K
- Družinski stan (samsk, oženjen, omožena, vdov, sodno ločen): samski
- Domovinstvo, državljanstvo: Krčevina pri Mariboru Jugoslavija
- Redno domovališče, stanovanje: Pri osebah, ki so v varstvu ali skrbstvu, je navesti varstveno (skrbstveno) sodišče in priložiti dekret varuha (skrbnika).
Krčevina pri Mariboru
- Dan in kraj smrti: 25. septembra 1924 v Krčevini
- Ostali zakonski drug: _____
- Polnoletni otroci in polnoletni potomci že umrlih otrok (ime in priimek, stan, starost in bivališče):

Nesr. postopanje, št. 4. (Smrtovnica). 112 11

Slika 9: Smrtovnica
(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

3. NEZNANO O ZNANEM

Kot sem že omenila v poglavju *1.1 Namen in cilji raziskovalne naloge*, sem želela ob pregledu arhivskega gradiva najti nekaj o dr. Pavlu Turnerju, kar do sedaj še ni bilo omenjeno.

Tako sem ob pomoči zaposlenih v Pokrajinskem arhivu Maribor prišla do zelo pomembne korespondence med dr. Pavlom Turnerjem in Lavoslavom Gregorcem⁴⁸, ki po njihovih besedah do danes naj še ne bi bila raziskana. Kar me je pri tem pismu pritegnilo je to, da potem, ko sem predelala ogromno književnih virov nikoli nisem v nobenem izmed njih zasledila tega imena. Ravno zato sem še z večjo radovednostjo prebrala to pismo in ga nato navezala na temo *pijančevanje*, o kateri pa je v povezavi s dr. Pavlom Turnerjem govoril marsikateri vir.

Torej, Turner je strogo obsojal pijančevanje, saj je menil, da je to glavni vzrok za krizo v kmetijstvu na Slovenskem v drugi polovici 19. stoletja. Zavzemal se je za ustanovitev bratovščine za zmerno, trezno in razumno življenje, ki naj bi bilo organizirano po vzoru Družbe Sv. Mohorja na cerkveni podlagi (povzeto po Framsko, 2013), (povzeto po Zadavec Špendil, 2001).

To, da Turnerju ni bilo vseeno, kaj se dogaja z domačim človekom, priča njegov zapis v *Spominih*, v katerih tudi opisuje kakšne so posledice alkohola: "*Videl sem, koliko premore razumna gospodinja, dobra žena in mati za blagostanje in rodbinsko srečo, ter kako žalostne so razmere, kder je mož pijanec in zapravljivec*" (povzeto po Zadavec Špendil, 2001).

Sedaj, ko sem Vam na kratko povzela ozadje »problema«, pa lahko preidemo nazaj na pismo. Pismo je bilo napisano 3. februarja 1884 v Budimpešti. Pismo je dr. Pavel Turner poslal Lavoslavu Gregorcu.

⁴⁸ duhovnik, politik in časnikar

Vsebina pisma je:

Budapest, festung, Herrengasse 48

3. februarja 1884

Prečastiti gospod doktor!

Preblagi prijatelj!

Čestitam Vam srčno za vse vsestranske uspehe, ktere Vi po Vašem velebistroumnem, energičnem in neumorno v okrajnem delovanju za Slovenski narod pridobivate; za to pa tudi upam, da bode te Vi ob prihodnji priliki, t. j. ob prihodnjih volitvah za deželni in državni zbor kandidirali, ter svojo intenzivno delovanje že razširili. – Prav me zanima čitati v Vašem Gospodarji. *Vi poznate naš narod, vse njegove slabosti in kreposti kakor le malo kdo, in zato mu znate vse tako povedati kakor najbolje ugaja. – Vse to me napotuje, da Vam te vrstice pišem ter v neki zadevi, ki se meni važna dozdeva, za Vaše mnenje prosim: namreč da bi Vi blagovolili prečitati kar sem v Kresu glede žganjarskega pijančevanja pisal in ga obenem bi priporočal. Udobravate Vi priporočeno Društvo ali bratovščino? – Seveda stvar bi se morala še vsestransko natančneje premisliti, vendar v tej zadevi bi pač Vi naj bolj (neberljivo) (neberljivo) bili, in ako bi se kakšno društvo ustanovilo, bi za to ustanovljenje nikdo zoboljši ne bil nego ste Vi! – Saj jaz ne poznam tako krepkega in neupogljivega značaja, tako energičnega in neustrašljivega moža, tako spretnega in neumornega boritelja za narodni blagor kakor ste Vi.* – (poudarila avtorica)

Vsem znamenitejšim naporom slovenskim, za moralni kakor za materijalni napredek, liberarnim in političnim društvom itd. so, rekel bi, roditelji bili Štajerski Slovenci, - menda bi že to novo društvo z dobrim uspehom mi ustanoviti mogli; - a služiti bi nam moglo vrh tega, da bi narod pogubni razvadi ali, mali tudi še v druge sorte, za narodno politično propagando idol. Kar pa seve, da bi se ne smelo glasno naznanjati. –

Blagovolite, prosim Vas, stvar premisliti, ker o nji spregovoriti bodi si v Vašem *Gospodarji*, ali počastiti me z direktnim dopisom, za kar Vam bom srčno hvaležen.

Pozdravlja Vas iz vsega srca se priporoč Vam Vaš iskreni častitelj.

P. Turner

Analiza pisma:

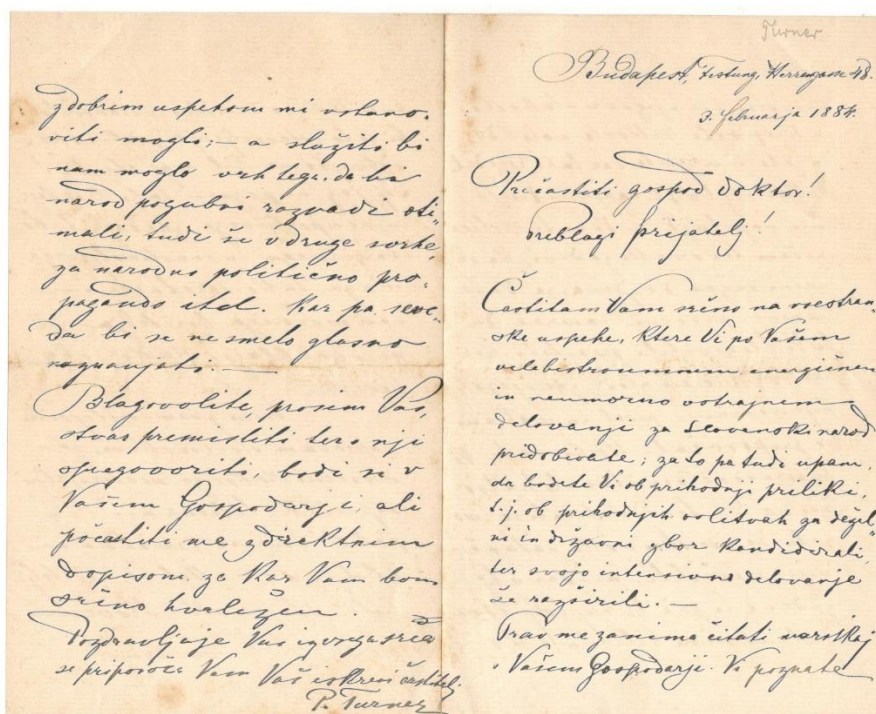
Kot je bilo že omenjeno – to pismo je Pavel Turner napisal v Budimpešti 3. februarja 1884, namenjeno pa je bilo Lavoslavu Gregorcju. Pismo obsega 4 strani, ki so nekoliko manjše kot A4 format.

Pismo se začne z nagovorom - *Prečastiti gospod doktor! Preblagi prijatelj!* – kateremu sledi omemba naj L. Gregorec na prihodnjih volitvah za deželni in državni zbor kandidira. Za tem pa sledi najpomembnejši del pisma, le ta pa je **poudarjen in v poševnem tisku**. Ta del se začne s stavkom: *Vi poznate naš narod, vse njegove slabosti in kreposti kakor le malokdo...* - in prav zaradi tega Turner tudi piše to pismo - *Vse to me napotuje, da Vam te vrstice pišem...* Turner je želel Gregorčevo mnenje o članku, ki ga je napisal za *Kres* in govori o pijančevanju - *...neki zadevi, ki se meni važna dozdeva, za Vaše mnenje prosim: namreč da bi Vi blagovolili prečitati kar sem v Kresu glede žganjarskega pijančevanja...* Prav tako je Turnerja zanimalo ali se L. Gregorec strinja z ustanovitvijo Društva ali bratovščine - *Udobravate Vi priporočeno Društvo ali bratovščino?* Prav tako pa je Turner tudi menil, da za ustanovitev takšnega društva ni nihče primernejši kot L. Gregorec - *...bi za to ustanovljenje nikdo zboljši ne bil nego ste Vi!*

Glede na nagovor, ki ga je Turner namenil Gregorcju - *Preblagi prijatelj!* – in glede na besede, ki jih je zapisal kot zadnjo poved dela, ki sem ga izpostavila kot pomembnega - *Saj jaz ne poznam tako krepkega in neupogljivega značaja, tako energičnega in neustrašljivega moža, tako spretnega in neumornega boritelja za narodni blagor kakor ste Vi.* – lahko sklepamo, da sta se poznala že dalj časa. To lahko sklepamo predvsem po besedi »prijatelj« in po tem, da je Turner opisal njegov značaj, česar če ga ne bi poznal, ne bi mogel.

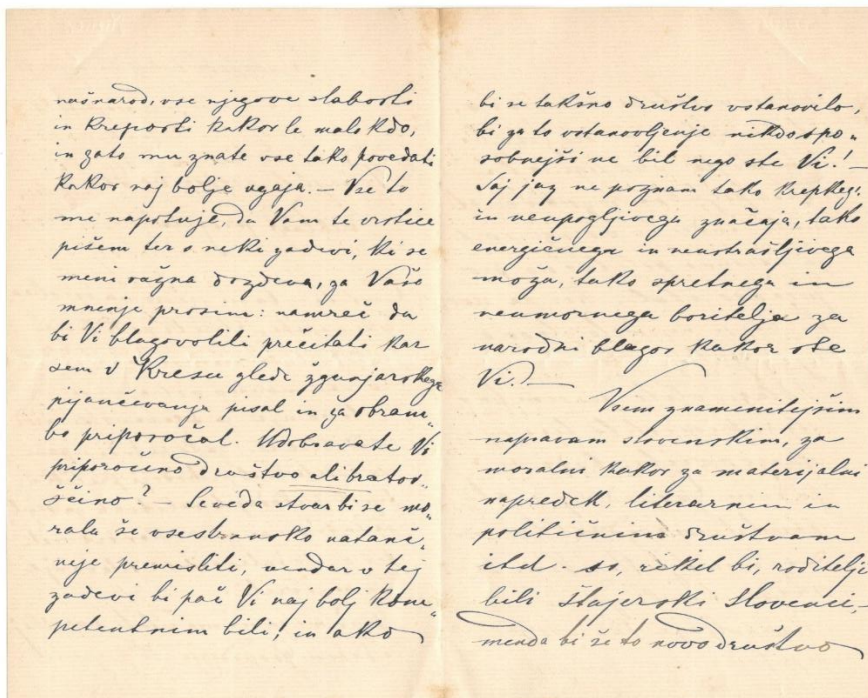
Glede na to, da se v knjižnih virih nikoli ne omenja zgoraj opisanega pisma in ustanovitve bratovščine, do tega po vsej verjetnosti ni prišlo. Pavel Turner tudi ni prejel povratnega pisma od Lavoslava Gregorca.

Nikjer pa nisem našla podatka, kako sta se spoznala, kar pa bi lahko bilo, glede na pomembnost tega pisma, nadaljnjo raziskovanje.

Slika 10: Prva (desno) in zadnja (levo) stran pisma

(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

Slika 11: Druga (levo) in tretja (desno) stran pisma

(Vir: Pokrajinski arhiv Maribor)

4. KAJ SE DANES IMENUJE PO NJEM?

Glede nato, kako znamenita oseba je bil dr. Pavel Turner, me je zanimalo ali smo se odločili, da bomo v njegov spomin tudi kaj poimenovali po njem.

Danes se je spomin nanj ohranil kot:

- njegov doprsni kip, ki krasi avenijo velikanov pred rektoratom Univerze v Mariboru,
- njegov doprsni kip na domu pod Kalvarijo,
- njegov doprsni kip pred Osnovno šolo Fram,
- po njem poimenovana ena izmed dvoran v kongresnem centru Habakuk v Mariboru,
- ulica pod Kalvarijo v Mariboru,
- osredja cesta v Framu,
- ime fransko kulturno-umetniškega društva (Kulturno umetniško društvo dr. Pavel Turner),
- njegovo pisno zapuščino pa hranita Univerzitetna knjižnica Maribor in Pokrajinski arhiv Maribor.

5. RAZPRAVA

V zadnjem delu svoje raziskovalne naloge bom ovrednotila hipoteze in raziskovalno vprašanje, ki sem si jih zastavila pred začetkom raziskovanja, prav tako pa jih bom podkrepila s podatki, ki so zapisani v raziskovalni nalogi.

Zastavila bom tudi nekaj možnosti nadaljnjih raziskovanj, s katerimi bi lahko Turnerjev življenjepis še dopolnili in s tem dobili še boljši vpogled v to, kako pomembna in neverjetna oseba je bil.

5.1 Analiza hipotez in raziskovalnih vprašanj

***HIPOTEZA 1:** Dr. Pavel Turner je sedmi razred gimnazijskega šolanja opravil na reški gimnaziji, saj se je želel izpopolniti v znanju tujih jezikov, predvsem srbohrvaščine.*

Turner se je v šestem razredu gimnazijskega šolanja zapletel v težke spore s katehetom Josipom Čučkom, predvsem zaradi svojih verskih dvomov. Kljub temu da je ta razred uspešno izdelal, se je **v šolskem letu 1863/64 prepisal na reško gimnazijo, kjer je tudi opravil sedmi razred gimnazijskega šolanja.**

Nekateri so mnenja, da se je Turner prešolal zaradi spora s katehetom, spet drugi so mnenja, da je to bil le eden izmed vzrokov za Turnerjev odhod (zagotovo pa ne edini). Eden izmed teh je bil tudi Franjo Baš, ki je bil prepričan, da je Turner odšel na reško gimnazijo zaradi želje po izpopolnjevanju svojega znanja tujih jezikov.

Turner pa nam z zapisom v *Spominih* razkriva, da se je prešolal predvsem zato, ker se je želel izpopolnjevati v znanju srbohrvaščine in italijanščine.

Svojo hipotezo tako **POTRJUJEM** in jo hkrati dopolnjujem, saj nam dr. Pavel Turner sam razkriva, da se je prešolal zaradi izpopolnjevanja v znanju srbohrvaščine (tako kot sem zapisala

v hipotezi). Dopolnjujem pa jo prav tako s Turnerjevim zapisom, da je na tak način izpopolnjeval tudi svoje znanje italijanskega jezika.

HIPOTEZA 2: *V zapisih je uporabljal psevdonim Dr. Ahasverus, saj je želel ostati anonimen.*

Turner se je pogosto pod **svoje dopise**, ki jih je pošiljal s tujine, **podpisoval s psevdonimom Ahasver/Dr. Ahasverus**. V obdobju od 1880 do 1884 se je s tem psevdonimom dosledno podpisoval.

Ahasver, je po definiciji Slovarja slovenskega knjižnega jezika, *človek, ki ga nemir žene po svetu, večni popotnik*. Na podlagi poznavanja Turnerjevega življenja lahko sklepamo, da je to zagotovo bil. Navsezadnje je večino svojega življenja preživel v tujini, npr. v Angliji, v Budimpešti, Parizu, na Dunaju, ...

Pomembno je tudi omeniti članek, ki je nastal ob Turnerjevi smrti, katerega naslov je *Ahasverjeva osebnost* (slika se nahaja na strani 25). Morda je ta naslov povsem naključen, morda se navezuje na njegovo popotniško življenje, morda pa naslov izhaja prav iz njegovega psevdonima?

Druge hipoteze, ki sem si jo zastavila v raziskovalni nalogi, ne bom **NITI POTRDILA NITI OVRGLA**, saj nisem dobila jasnega odgovora, zakaj je za podpisovanje dopisov, ki jih je pošiljal s tujine, uporabljal psevdonim ne pa svojega pravega imena. Kljub temu se nagibam k zavrnitvi hipoteze, saj menim, da je s psevdonimom (glede na njegov pomen) le želel poudariti svoj nemiren in raziskovalni značaj.

Prav tako pa to hipotezo postavljam za prvo možnost nadaljnjega raziskovanja.

HIPOTEZA 3: *Turnerjeve štipendije so bile namenjene le diplomantom Pravne in Filozofske fakultete univerze v Ljubljani, kar je izhajalo iz subjektivne odločitve, in sicer iz tega, da je sam doštudiral tako na pravni kot na filozofski fakulteti (sicer druge univerze).*

Turner je v svoji **zadnji oporoki namenil velik del svojega premoženja ustanovitvi posebnega sklada za podeljevanje štipendij**, ki se je uradno imenoval *"Dr. Pavla Turnerja ustanove za izpolnjevanje strokovne in svetovne izobrazbe absolviranih slovenskih pravnikov in filozofov"*.

Štipendije so bile prvič razpisane za šolsko leto 1929/30, **namenjene pa so bile diplomantom le Pravne in Filozofske fakultete ljubljanske univerze, prav tako so prosilci morali biti moškega spola in slovenske narodnosti.**

V raziskovalni nalogi sem ugotovila, da je **Turner uspešno zaključil tako pravno kot tudi filozofsko fakulteto na Dunaju.** Pomembno je omeniti tudi to, da so v času začetka podeljevanja štipendij, pod ljubljansko univerzo sodile **Pravna, Filozofska, Tehniška, Teološka in Medicinska fakulteta.**

Zakaj so torej štipendije bile namenjene le diplomantom Pravne in Filozofske fakultete univerze v Ljubljani, če so v tistem času pod isto univerzo sodile še tri druge fakultete (Tehniška, Teološka in Medicinska)?

Sklepali bi lahko, da morda zaradi tega, ker je tudi sam doštudiral tako na pravni kot tudi na filozofski fakulteti (sicer druge univerze), vendar jasnega odgovora na zastavljeno hipotezo nisem dobila. Zato svoje tretje hipoteze ne morem **NITI POTRDITI NITI OVREČI.**

Prav zaradi tega postaja ta hipoteza druga možnost nadaljnjih raziskovanj.

HIPOTEZA 4: Turner je v katoliško vero prvič podvomil v času gimnazijskih let, s prihodom v Anglijo in stiki s tamkajšnjimi intelektualci pa so se njegovi dvomi še poglobili.

Turner je bil prva leta šolanja izredno pobožen. V tretjem razredu gimnazije je začel močno dvomiti v katoliško vero, zaradi prebiranja različnih knjig ter primerjanja in razmišljanja o različnih verskih sistemih. In bolj kot je o tem razmišljal, bolj je dvomil v to, da je katoliška vera edina prava.

Tekom bivanja v Angliji se je udeleževal debatnih večerov tedaj vodilnega liberalnega politika Williama Gladstona, prav tako je osebno spoznal Johna Stuarta Milla, ki še danes velja za očeta liberalne misli.

Turner je ob koncu svojega življenja pisal *Spomine*, v katerih je svoje verovanje v Boga označil kot otroško naivnost.

Svojo hipotezo **POTRJUJEM**, saj sem ugotovila, da je Turner v tretjem razredu gimnazije začel dvomiti v katoliško vero. Prebiral je veliko različnih knjig ter razmišljal in medsebojno primerjal različne verske sisteme. In bolj kot je to počel, bolj je dvomil v to, da je katoliška vera edina prava. Prav tako se je med bivanjem v Angliji seznanil s tedaj vodilnim liberalnim politikom Williamom Gladstonom in očetom liberalne misli Johnom Stuartom Millom, kar je zagotovo vplivalo na njegov odmik od rimokatolicizma.

RAZISKOVALNO VPRAŠANJE 1: Od kod izhaja njegov izrazito odklonilen odnos do uživanja alkohola?

Dr. Pavel Turner je menil, da je **glavni vzrok za krizo v kmetijstvu na Slovenskem v drugi polovici 19. stoletja pijančevanje.**

Prav tako pa v enem izmed svojih zapisov v *Spominih*, opisuje kakšne so posledice alkohola; opiše koliko dobrega premore razumna gospodinja, dobra žena in mati **ter koliko slabega in žalostnega lahko v to življenje prinese mož, kadar je pijanec in zapravljivec.** Glede nato, da ta zapis začne z besedama *Videl sem*, lahko sklepamo, da je bil priča takim dogodkom.

Odgovor na moje raziskovalno vprašanje je torej, da je dr. Pavel Turner imel izrazito odklonilen odnos do uživanja alkohola zaradi mnenja, da je pijančevanje glavni vzrok za krizo v kmetijstvu na Slovenskem v drugi polovici 19. stoletja, in ker je videl, koliko slabega in žalostnega lahko v družino prinese mož, ki je pijanec in zapravljivec. Moje raziskovalno vprašanje je **ODGOVORJENO.**

5.2 Nadaljnja raziskovanja

Ob koncu raziskovalne naloge, bom predstavila možnosti nadaljnjih raziskovanj, ki bi lahko pripomogle k temu, da bi lahko oblikovali še podrobnejši in natančnejši življenjepis o dr. Pavlu Turnerju.

PRVA MOŽNOST NADALJNJEGA RAZISKOVANJA:

V svojih dopisih se je Turner velikokrat podpisoval s psevdonimom Dr. Ahasverus, vendar tekom raziskovanja nisem dobila jasnega odgovora zakaj. Dosledno se je s tem psevdonimom podpisoval med letoma 1880 in 1884.

Vprašanje: Zakaj je dr. Pavel Turner v zapisih uporabljal psevdonim *Dr. Ahasverus*?

DRUGA MOŽNOST NADALJNJEGA RAZISKOVANJA:

V nalogi sem ugotovila, da je Turner v svoji zadnji oporoki namenil velik del svojega premoženja ustanovitvi posebnega sklada za podeljevanje štipendij. Te štipendije so lahko prejeli le diplomanti pravne in filozofske fakultete ljubljanske univerze, prav tako pa so morali biti slovenske narodnosti in moškega spola.

Pomembno je omeniti tudi to, da so v času začetka podeljevanja štipendij, pod ljubljansko univerzo sodile Pravna, Filozofska, Tehniška, Teološka in Medicinska fakulteta.

Vprašanje: Zakaj so torej štipendije bile namenjene le diplomantom Pravne in Filozofske fakultete univerze v Ljubljani, če so v tistem času pod isto univerzo sodile še tri druge fakultete (Tehniška, Teološka in Medicinska)?

TRETJA MOŽNOST NADALJNJEGA RAZISKOVANJA:

Ko sem omenila, je bila štipendija namenjena le moškim prosilcem, vendar zakaj?

Vprašanje: Zakaj je bila štipendija namenjena le osebam moškega spola?

ČETRТА MOŽNOST NADALJNJEGA RAZISKOVANJA:

Če je bila štipendija namenjena le moškim prosilcem, zakaj je bila njena prejemnica tudi Alma Sodnik, ki je bila ženskega spola.

Vprašanje: Zakaj je bila Alma Sodnik prejemnica štipendije, če ni ustrezala pogojem za njeno prejemanje?

PETA MOŽNOST NADALJNJEGA RAZISKOVANJA:

Turner je bil domači učitelj pri grofu Vincenzu Nemesu, vendar se v knjižnih delih navajata dve različni letnici – 1871 in 1873.

Vprašanje: Katerega leta je Turner pričel službovati kot domači učitelj pri grofu Vincenzu Nemesu?

ŠESTA MOŽNOST NADALJNJEGA RAZISKOVANJA:

Dejstvo je, da je Turner del svojega premoženja namenil tudi za ustanovitev dijaškega doma v Mariboru, vendar se podatki, v kateri oporoki je to storil, ne ujemajo. Nekateri viri navajajo letnico 1898 (prva oporoka), drugi pa 1902 (druga oporoka).

Vprašanje: V kateri oporoki je Turner zapustil del svojega premoženja za ustanovitev dijaškega doma v Mariboru?

SEDMA MOŽNOST NADALJNJEGA RAZISKOVANJA:

Turner se je leta 1904 pridružil *Zgodovinskemu društvu za Slovensko Štajersko*, ki se je leta 1925 preimenovalo v *Zgodovinsko društvo v Mariboru*. Vendar ko so Turnerja leta 1921 počastili s častnim članstvom, je na diplomi zapisano *Zgodovinsko društvo v Mariboru*.

Vprašanje: Katerega leta se je to društvo preimenovalo? To je moralo biti verjetno že pred letom 1921...

OSMA MOŽNOST NADALJNJEGA RAZISKOVANJA:

Ker sem v nalogo vključila tudi pismo, ki ga je Turner pisal Gregorcu, me je zanimalo, kako sta se spoznala.

Vprašanje: Kje, kako in kdaj sta se spoznala dr. Pavel Turner in Lavoslav Gregorec?

6. ZAKLJUČEK

Če bi dr. Pavla Turnerja lahko opisala z enim stavkom, bi ta bil: »*Mortuus est sine luctu, Qui floruit sine fructu*«, ki v prevodu pomeni: »Umrl je brez žalovanja, ker je cvetel brez sadu.«

Dr. Pavel Turner je bil vzgojitelj, publicist in mecen, rojen 21. januarja 1842, v Planici nad Framom. Bil je eden izmed petih otrok rojenih Jožefu in Neži Turner. Osnovno šolo je začel obiskovati z devetimi leti v domačem Framu, kjer je tudi uspešno izdelal tri razrede. Nato se dve letni ni izobraževal, kasneje pa se je odpravil v Maribor, kjer se je vpisal na mariborsko glavno šolo z nemškim učnim jezikom. To šolo je zaključil z odliko 11. avgusta 1857. V naslednjem šolskem letu 1857/58 se je vpisal v prvi razred mariborske klasične gimnazije. Medtem ko je bival v Mariboru, je inštruiral otroka mariborske pivovarske družine Čeligi.

Šesti razred je za Turnerja pomenil veliko prelomnico v njegovem gimnazijskem šolanju, saj je prišel v spor s katehetom Josipom Čučkom, zaradi svojih dvomov v katoliško vero. Z naslednjim šolskim letom se je prepisal na reško gimnazijo, kjer je uspešno zaključil sedmi razred. Mnogi so menili, da je do prepisa prišlo zaradi spora s katehetom, vendar je Turner v *Spominih* sam zapisal, da je to storil, ker je želel izpopolniti svoje znanje srbohrvaščine in italijanščine. Leto kasneje se je vrnil na mariborsko klasično gimnazijo, kjer je uspešno zaključil gimnazijsko šolanje. Od jeseni 1865 do spomladi 1869 je bival v Angliji, kjer je postal domači učitelj pri judovski družini Biedermann, ki so živeli v Londonu. Ko sta Biedermannova otroka leta 1869 odšla na prestižni mednarodni kolidž, je Turner odšel na Dunaj, kjer je prav tako v aristokratskih krogih zaslovel kot odločen vzgojitelj. Posledica tega je bila ponudba španske kraljice Izabele, da bi Turner poučeval njenega sina Alfonza, vendar je Turner ponudbo zavrnil, saj so mu ponudili prenizko plačilo.

Leta 1869 je na Dunaju diplomiral iz grške in latinske klasične filologije; nato se je v poletnem semestru šolskega leta 1868/69 vpisal na pravno fakulteto na Dunaju. Svoj prvi državni komisijski izpit je opravil 26. junija 1870 iz kanoničnega prava. Kasneje je odšel v Strassburg, kjer je 22. decembra 1873 doktoriral z disertacijo o germanskem in slovanskem rodbinskem pravu. Za tem se je odpravil v Pariz; leta 1874 se je vrnil v Maribor, kjer je skušal dobiti mesto profesorja angleškega in francoskega jezika na mariborski klasični gimnaziji.

Leta 1875 ga je njegova življenjska pot popeljala vse do Budimpešte, kjer je postal domači učitelj za sina iz družine Edelsheim-Gyulai. Tekom bivanja v Budimpešti je spoznal kar nekaj pomembnih ljudi, najboljši vtis nanj pa je naredila Olga Novikova, za katero Turner pravi, da je bila najiminenitnejša ženska kar jih je poznal. V tem obdobju je pisal tudi Lavoslavu Gregorcju, z namenom, da bi le ta postal ustanovitelj društva ali bratovščine, ki bi se borila proti pijančevanju, saj je Turner menil, da je to glavni vzrok za krizo v kmetijstvu na Slovenskem v drugi polovici 19. stoletja.

Deset let kasneje pa je postal vzgojitelj sina mejnega grofa Alexandra Pallavicinija. To službo je opravljal vse do leta 1903, ko se je vrnil domov. Že pred prihodom domov je kupil posestvo pod Kalvarijo, kjer se je kasneje vse do svoje smrti ukvarjal s sadjarstvom in vinogradništvom. Leto po prihodu domov se je pridružil Zgodovinskemu društvu za Slovensko Štajersko, katerega predsednik je ostal vse do februarja 1921. Turner je velik del svojega premoženja namenil ustanovitvi posebnega sklada za podeljevanje štipendij, ki so omogočile, da je precej slovenskih študentov lahko svojo izobraževalno pot nadaljevalo na Dunaju ali drugje v Evropi.

Turner je bil vedoželjen, izobražen in skromen človek. Bil je tudi prvi, ki je na Slovenskem uvedel podlistek oz. feljton.

25. septembra 1924 je umrl na svojem posestvu pod Kalvarijo, pokopan pa je na pobeškem pokopališču.

Spomin nanj ohranjamo še danes, in sicer njegov doprsni kip stoji pred rektoratom Univerze v Maribor, na njegovem domu pod Kalvarijo, pred Osnovno šolo Fram, po njem je poimenovana ena izmed dvoran v kongresnem centru Habakuk v Mariboru in framsko kulturno-umetniško društvo, ulica pod Kalvarijo v Mariboru ter osrednja cesta v Framu.

V raziskovalni nalogi sem dosegla vse svoje cilje in namene, ki sem si jih pred raziskovanjem tudi zadala, ovrednotila pa sem tudi zastavljene hipoteze in raziskovalno vprašanje:

H1: Dr. Pavel Turner je sedmi razred gimnazijskega šolanja opravil na reški gimnaziji, saj se je želel izpopolniti v znanju tujih jezikov, predvsem srbohrvaščine; **potrjena**.

H2: V zapisih je uporabljal psevdonim *Dr. Ahasverus*, saj je želel ostati anonimen; **niti potrjena niti ovržena**.

H3: Turnerjeve štipendije so bile namenjene le diplomantom Pravne in Filozofske fakultete univerze v Ljubljani, kar je izhajalo iz subjektivne odločitve, in sicer iz tega, da je sam doštudiral tako na pravni kot na filozofski fakulteti (sicer druge univerze); **niti potrjena niti ovržena**.

H4: Turner je v katoliško vero prvič podvomil v času gimnazijskih let, s prihodom v Anglijo in stiki s tamkajšnjimi intelektualci pa so se njegovi dvomi še poglobili; **potrjena**.

R1: Od kod izhaja njegov izrazito odklonilen odnos do uživanja alkohola; **odgovorjeno**.

7. DRUŽBENA ODGOVORNOST

Nekoč mi je neka gospa dejala: »V življenju ti lahko ljudje vzamejo vse; obstaja pa nekaj, česar ti ne morejo – in to je znanje.« Menim, da nas tega uči tudi dr. Pavel Turner. Vsak, ki zmore prisluhnuti njegovemu sporočilu, bo razumel, da bo naša prihodnost temeljila na ljudeh, ki v času digitalizacije in umetne inteligence, znajo prijeti pisalo in papir ter ustvariti nekaj svojega, saj v tem trenutku še nihče ne presega znanja in sposobnosti človeškega uma. Prav bi bilo, da bi se vsak izmed nas vsaj enkrat poskusil osamiti in se odmakniti od digitalnih naprav. S tem, ko bi se odmaknili od digitalnega sveta, postopoma ne bi bili več sužnji svojih navideznih želja, in bi lažje opazili različne stvari in probleme okoli nas. Naenkrat, ko bi se sprehajali po mestu, bi se zavzeli mogočnih in za res starih stavb, ki morda spremljajo našo vsakodnevno pot v šolo, a jih do sedaj morda nismo niti opazili, saj smo bili preveč zagledani v svoje telefone. Potem se ta pot nadaljuje...in nenadoma zagledaš vrsto kipov, ki so posvečeni ljudem, ki so oblikovali prihodnost, v kateri sedaj živimo mi. Ti ljudje so prav tako oblikovali našo kulturo in narodno identiteto. Na enak način se začnemo zavedati tudi političnih dogajanj in problemov, zato začnemo politično obstajati. Ker nismo več lutke digitalnega sveta, ampak se odločimo, da bomo vzeli papir in pisalo ter napisali novo in boljšo prihodnost. In z vsakim posameznikom, ki bo to storil, smo bližje le tej. In to je nekaj, kar nam je dr. Pavel Turner na posredni način tudi sporočal.

8. VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri:

Pokrajinski arhiv Maribor, fond Turner Pavel, SI_PAM/1545, AŠ 9

Pokrajinski arhiv Maribor, fond Turner Pavel, SI_PAM/1545, AŠ 10

Pokrajinski arhiv Maribor, fond Turner Pavel, SI_PAM/1545, AŠ 11

Pokrajinski arhiv Maribor, fond Gregorec Lavoslav, SI_PAM/1511, AŠ 4

Čitalniško gradivo:

UKM, Rokopisna zbirka, Ms 71, Ms 353

Elektronski viri:

Petrè, Fran: Turner, Pavel (1842–1924). *Slovenska biografija*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2013. Dostopno na: <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi736889/#slovenski-biografski-leksikon> (zajeto: 24. 9. 2024).

Tamara Jurič. TURNER, Pavel. (1842-1924). *Obrazi slovenskih pokrajin*. Mestna knjižnica Kranj, 2020. Dostopno na: <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/turner-pavel>. (zajeto: 24.9.2024)

Univerzitetna knjižnica Maribor, <https://ukm.um.si/turner-pavel> (zajeto: 27. 9. 2024)

Večer, 1. november 2024, <https://vecer.com/stajerc/mineva-sto-let-od-smrti-ucitelja-mecena-dr-pavla-turnerja-v-framu-s-ponosom-nadaljujejo-njegovo-pot-10368680> (zajeto: 2. 11. 2024)

Knjižni viri:

Baš, F. Dr. Pavel Turner. Časopis za zgodovino in narodopisje, 1935, letn. 30, št. 1-2, str. 45-62.

Framsko: zgodovina Frama z okolico I, Vlasta Stavbar, Rače-Fram, 2013, stran 237 – 246; 267 – 272.

Friš D., Koropčev zbornik. Vzgojitelj dr. Pavel Turner. Časopis za zgodovino in narodopisje, 1999, 1-2, Maribor letnik 70, Nova vrsta, 127-142.

Friš, D. Vzgojitelj dr. Pavel Turner (1875-1903). *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 75-88.

Grdina, I. Turner na literarni sceni in v njenem zakulisju. *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 117-128.

Hartman, B. Dr. Pavel Turner in Študijska knjižnica v Mariboru. *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 109-116.

Kladnik, D. Velik dobrotnik: Pavel Turner (1842-1924), vzgojitelj, mecen, svetovljan. V: *(Ne)znani Slovenci*, 2017, str. 245-248.

Matjašič M., Ob 90-letnici zgodovinskega društva v Mariboru 1903-1993. Časopis za zgodovino in narodopisje, 1993, Maribor letnik 64, Nova vrsta 29 – 1. zvezek, stran 3.

Matjašič M., Izvrševanje "poslednje volje" dr. Pavla Turnerja. Časopis za zgodovino in narodopisje, 2015, Maribor letnik 15, številka 3, stran 621-648.

Matjašič Friš, M. "Spomini iz mojega življenja" dr. Pavla Turnerja. *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 165-250.

Melik, V. Turnerjeva doba. *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 19-23.

Ožinger, A. Sekovska fara sv Ane v Framu v prvi polovici 19. stoletja in mladi Pavel Turner. *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 25-31

Potočnik, D. Turnerjevo publicistično delovanje. *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 65-73.

Rozman, F. Dr. Pavel Turner, svetovljan, mecen, vzgojitelj in publicist. V: *Framsko*: zgodovina Frama z okolico I, 2013, stran 237-246.

Rozman, F. Turnerjevi štipendisti. *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 143-156.

Šumrada, J. Turnerjeva študijska leta. *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 53-63.

Trstenjak, V. Turnerjeva ustanova - fundacija. *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 157-161.

Vovko, A. Gimnazijska leta dr. Pavla Turnerja. *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 33-51.

Zdravec Špendl, J. Turnerjeva mariborska doba (1903-1924). *Studia Historica Slovenica*: časopis za humanistične in družboslovne študije, 2001, letn. 1, št. 1, str. 89-108.

Zvočni viri:

<https://365.rtv slo.si/arhiv/sledi/174710023>; Dr. Pavel Turner (1842-1924); dokumentarna oddaja; zajeto 25. 9. 2024

<https://www.finance.si/kariera/dr-pavel-turner-prvi-slovenec-v-evropskih-borznih-krogih/a/27235>; Bogdan Perko; 2. 7. 2002; zajeto: 27. 9. 2024